

Merja Tervaluoto

ME OLLAAN IHAN SAMALLA VIIVALLA

Kokemuksia kotouttavasta vertaisperhetoiminnasta Yhteisöllinen kotoutuminen -hankkeessa

ME OLLAAN IHAN SAMALLA VIIVALLA

Kokemuksia kotouttavasta vertaisperhetoiminnasta Yhteisöllinen kotoutuminen - hankkeessa

Merja Tervaluoto
Opinnäytetyö
Kevät 2020
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä: Merja Tervaluoto

Opinnäytetyön nimi: Me ollaan ihan samalla viivalla – Kokemuksia kotouttavasta vertaisperhe-toiminnasta Yhteisöllinen kotoutuminen -hankkeessa

Työn ohjaajat: Seija Kokko ja Kari Virolainen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2020

Sivumäärä: 49 + 2 liitesivua

Opinnäytetyön aihepiiri hahmottui luontevasti alettua työsken-telmään Pelastakaa lapset ry:n Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa syksyllä 2019. Hankkeessa pyrittiin löytämään uusia tapoja edistää pakolaistaustaisten lapsiperheiden kotoutumista. Tutkimus edesauttoi hanketoimintojen tuloksellisuuden kartoittamista ja tuloksia voidaan hyödyntää hankkeen loppuraportoinnissa. Tuloksia voivat hyödyntää myös muut maahanmuuttajien parissa työskentelevät kuten järjestötoimijat, sosiaalityöntekijät sekä monikulttuurista ohjaustyötä tekevät.

Tutkimuksen päämääränä oli selvittää, millä tavalla Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa toteutettu kotouttava vertaisperhe-toiminta oli vaikuttanut haastateltujen kokemaan osallisuuteen ja millaisia kokemuksia osallistujat olivat saaneet vertaisperhe-toiminnasta kaksisuuntaisen kotoutumisen tukena.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelut toteutettiin kuutena yksilöhaastatteluna ja haastateltavat valittiin siten, että otannasta tulisi mahdollisimman monipuolinen. Yhden maahanmuuttajan haastattele-miseen käytettiin apuna tulkkia, kaikki muut haastattelut tehtiin suomen kielellä. Aineiston analysointi toteutettiin teemoittelun avulla.

Tutkimuksen myötä kävi ilmi, että haastateltujen kokema osallisuus oli pääsääntöisesti lisääntynyt toiminnan myötä. Se oli lisännyt haasteltavien tunnetta siitä, että perheet ovat yhdenvertaisia. Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden tunnetta oli lisännyt myös jaettu kokemus lapsiperheen arjen kiireisyydestä ja sen haasteista. Haastatteluissa tuli ilmi myös seikkoja, joiden haastateltavat kertoivat vähentäneen osallisuuden tunnetta. Esimerkiksi arjen kiireisyys, puutteellinen kielitaito ja lasten rooli vanhempiensa tulkkina olivat rajoittaneet osallisuuden kokemuksen syntymistä.

Opinnäytetyö osoitti, että kotouttava vertaisperhe-toiminta oli vaikuttanut toiminnassa mukana olleiden perheiden kaksisuuntaisen kotoutumisen tunteeseen. Toiminta oli tarjonnut perheille mahdollisuuden tutustua erilaisiin tapa- ja ruokakulttuureihin, uskontoihin sekä kasvatukseen- ja perhe-elämään.

Opinnäytetyö toi esiin asioita, jotka olisi hyvä huomioida perheiden valmennuksessa. Valmennuksen vaivalloisuus ei saisi muodostua esteeksi toimintaan osallistumiselle. Kasvatustapahtuvassa valmennuksessa olisi hyvä keskittyä pohtimaan ratkaisuja mahdollisiin haasteisiin, joihin vertaisperhe voi törmätä toiminnan aikana. Esimerkkeinä tästä mainittakoon maahanmuuttajaperheen lasten tai nuorten rooli vanhempiensa tulkkina sekä se, kuinka rohkaista heikosti suomea osaavia vanhempia käyttämään kielitaitoaan.

Asiasanat: osallisuus, kaksisuuntainen kotoutuminen, pakolaisuus, vertaistoiminta

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Author: Merja Tervaluoto

Title of thesis: Me ollaan ihan samalla viivalla – Kokemuksia kotouttavasta vertaisperhetoiminnasta
Yhteisöllinen kotoutuminen -hankkeessa

Supervisor: Seija Kokko and Kari Virolainen

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2020 Number of pages: 49 + 2

The theme of the study emerged naturally when I started working in autumn 2019 in the Community Integration project carried out by Save the Children. The purpose of the project was to develop new family-oriented ways of integration for families with refugee backgrounds. The study was seen to help out in assessing the effectiveness of project activities and the findings can be utilized in final reporting of the project. The findings can also be used by people working in other integration activities and in other multicultural contexts.

The aim of the study was to examine how the peer-to-peer family integration activities implemented in the Community Integration project had influenced the participants' feeling of social inclusion. In addition, the purpose was to study how the family integration activities had affected the interviewees' experiences on two-way integration.

The study was carried out as a qualitative research and the method used was theme interview. The interviews were conducted in six individual interviews. An interpreter was used when interviewing one of the immigrants, and all the other interviews were conducted in Finnish. The material was analyzed with the help of theme design.

The study revealed that the participants' feeling of social inclusion had generally increased as a result of the family integration activities. It had created a feeling that the families were equal. The interviews also revealed issues that had reduced their feeling of inclusion. For example, hastiness of everyday life, lack of language skills and the role of children as their parents' interpreters had limited the development of an inclusive experience. The study also showed that activities carried out in the project had increased the families feeling of two-way integration. The families had learned about different customs and culinary cultures, religions, educational methods and family life.

The study highlighted things that should be taken into consideration when coaching families. The complexity of coaching should not become a barrier to participation. In face-to-face coaching, it would be a good idea to focus on discussing solutions to potential challenges that peer families may encounter during activities. Some examples on this is how to react if a child is used as an interpreter in family meetings and how to encourage parents with low knowledge of Finnish to use their language skills.

Keywords: social inclusion, two-way integration, refugee

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 PELASTAKAA LAPSET RY:N YHTEISÖLLINEN KOTOUTUMINEN –HANKE	8
3 OSALLISUUS JA VASTAVUOROISUUS KOTOUTUMISEN TUkena	10
3.1 Maahanmuuttaja	10
3.2 Kansalaisuus, kansallisuus ja kantaväestö	11
3.3 Turvapaikanhakija ja pakolainen	11
3.4 Kotoutuminen ja kotouttaminen	12
3.5 Maahanmuuttoa koskeva lainsäädäntö	15
3.6 Osallisuus	16
3.7 Vastavuoroisuus ja kaksisuuntainen kotoutuminen	18
3.8 Vertaisuus ja vertaistoiminta	19
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	21
4.1 Tutkimustehtävät ja tavoitteet	21
4.2 Metodologiset lähtökohdat	22
4.3. Haastateltavien valinta	23
4.4. Haastattelujen toteutus	25
4.5. Aineiston analyysi	26
4.6. Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	28
5 TULOKSET	31
5.1 Kotouttava vertaisperhetoiminta edistämässä haastateltujen kokemaa osallisuutta	31
5.2 Kotouttava vertaisperhetoiminta kaksisuuntaisen kotoutumisen tukena	35
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	40
7 POHDINTA	43
LÄHTEET	46
LIITTEET	50

1 JOHDANTO

Pakolaisuus on lisääntynyt 2010-luvulla pitkittyneiden konfliktien ja sotien vuoksi. Tämä näkyy myös Suomessa turvapaikanhakijoiden kasvaneena määränä. Sisäministeriön tilastojen mukaan vuonna 2015 Suomeen saapui ennätyksellinen määrä turvapaikanhakijoita, yhteensä 32 476 henkilöä (Sisäministeriö, viitattu 30.9.2019). Vaikka tilanne on sittemmin tasaantunut, pakolaiskriisi on jättänyt yhteiskuntaamme pysyvän jäljen.

Lisääntynyt monikulttuurisuus on herättänyt paljon keskustelua. Miten pystytään torjumaan maahanmuutosta aiheutuvat uhat kuten marginalisoituminen ja yhteiskunnallisen epätasa-arvon lisääntyminen? Miten pystymme takaamaan, että maahanmuuttajat löytävät mahdollisimman hyvin oman paikkansa uudessa kotimaassaan? Hyvät suhteet ympäröivään yhteiskuntaan edistävät maahanmuuttajien kotoutumista sekä lisäävät yhteiskunnallista yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhdenvertaisuus ja maahanmuuttajat yhteiskunnan jäseniksi toivottava asenneilmapiiri ovat tärkeitä kotoutumisen edellytyksiä.

Pelastakaa lapset ry:n toteuttamassa Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa on ollut tavoitteena luoda uudenlaisia lapsi- ja perhelähtöisiä kotoutumisen tapoja pakolaistaustaisten lapsiperheiden kotoutumisen tueksi ja lisätä hankkeessa mukana olevien perheiden osallisuuden ja vertaisuuden kokemuksia. Yksi tärkeimmistä kehitetyistä malleista on ollut hankkeessa toteutettu kotouttava vertaisperhetoiminta: mahdollisimman monelle pakolaistaustaiselle perheelle on pyritty löytämään kantasuomalainen ystäväperhe, jonka kanssa he ovat voineet viettää aikaa yhdessä liikkuen, retkeillen, kokaten tai toisten arkeen tutustuen. (Pelastakaa lapset, viitattu 10.11.2019.)

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan kotouttavasta vertaisperhetoiminnasta saatuja kokemuksia osallisuuden ja vastavuoroisuuden näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeen loppuraportointia varten. Lopputulokset antavat hyödyllistä informaatiota Pelastakaa lapset ry:lle sekä muille kotoutumishankkeille, kun suunnitellaan tulevien hankehakujen kohdentamisia. Tutkimuksesta on hyötyä myös muille kotoutumisasioiden parissa työskenteleville järjestöille, viranomaisille ja monikulttuurista ohjaustyötä tekeville, koska se antaa lisää tietoa uudentyyppisen vapaaehtoistoiminnan vaikutuksista kotoutumisen kokemukseen.

Omaks oppimistavoitteekseni asetan asiakastyön osaamisen ja sosiaalialan eettisen osaamisen lisäämisen. Asiakastyön osaaminen tarkoittaa, että kykenen luomaan asiakkaan osallisuutta tukevia vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteita sekä tukemaan asiakkaiden omien voimavarojen käyttöönottoa. Opinnäytetyöni antaa minulle lisäkokemusta tavoista, joilla lisätä asiakkaiden osallisuutta yhteiskunnassamme. Sosiaalialan eettinen osaaminen puolestaan edistämään tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä ehkäisemään huono-osaisuutta yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön näkökulmasta. Kykenen hahmottamaan paremmin, kuinka huomioida tulevassa työssäni esimerkiksi pakolaistaustaisten asiakkaiden erityistarpeet. (Oulun ammattikorkeakoulu 2019, viitattu 28.10.2019.)

2 PELASTAKAA LAPSET RY:N YHTEISÖLLINEN KOTOUTUMINEN –HANKE

Pelastakaa Lapset ry vuonna 1922 perustettu poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö. Järjestön tavoitteena on edistää lapsen oikeuksien toteutumista niin Suomessa kuin muualla maailmassa. Järjestö pyrkii toiminnallaan lisäämään sitä, että lasten oikeus elämään, suojeluun, kehittymiseen ja osallistumiseen toteutuisi. (Pelastakaa Lapset 2019, viitattu 5.10.2019.)

Pelastakaa lapset ry:ssä toteutetaan Yhteisöllinen kotoutuminen –hanketta vuosina 2018–2020. Hanke loppuu helmikuussa 2020. Toimintaa toteutetaan Pelastakaa Lapset ry:n keskustoimiston (Helsinki), Pohjois-Suomen aluetoimiston (Oulu) sekä Keski-Suomen aluetoimiston (Jyväskylä) alueilla kolmen työntekijän voimin. Hanketta rahoittaa Sisäministeriön EU-rahastojen Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto (AMIF). Hankkeen kohderyhmänä on ensisijaisesti pakolaistaustaiset, Suomesta vastikään turvapaikan saaneet lapsiperheet. Toiminta kohdennetaan niihin lapsiperheisiin, joissa on 0-15 –vuotiaita lapsia. (Pelastakaa lapset 2018, viitattu 20.9.2019.)

Yhteisöllinen kotoutuminen -hanke on lähtenyt tarpeesta huomioida maahanmuuttajalapsen ja –perheet sekä halusta edesauttaa aktiivista osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Hankkeessa kehitetään lapsi- ja perhelähtöisiä kotoutumisen tapoja, joilla lisätään pakolaistaustaisten lasten ja heidän perheidensä vertaisuuden ja vastavuoroisuuden kokemusta kantaväestön kanssa. Samalla pyritään vahvistamaan toiminnassa mukana olevien osapuolten osallisuuden kokemuksia. Hankkeessa kehitetään kotoutumisvaiheessa olevien, pakolaistaustaisten lapsiperheiden tueksi ammatillisesti ohjattua vapaaehtoistoimintaa, jota toteutetaan ryhmä- ja perhekohtaisesti. (Pelastakaa lapset 2018, viitattu 20.9.2019.) Toimintaan on pyritty saamaan mukaan niin pakolaistaustaisia lapsiperheitä kuin myös vapaaehtoisia kantasuomalaisia perheitä, jotka toimivat hankkeessa vertaisperheinä.

Yhteisöllinen kotoutuminen -hankkeessa on kehitetty vertaistoimintalähtöisiä ja osallisuutta lisääviä toimintamalleja, joilla voidaan edesauttaa kotoutumista. Hankkeessa on ollut kolme eri toimintalinjaa: lapsena Suomessa, vanhempana Suomessa sekä perheenä Suomessa. Lapsena Suomessa –toimintalinjan päämääränä on vahvistaa lapsen osallisuutta asemaansa, oikeuksiinsa sekä yhteisöön liittyen. Lapsille tarjotaan ryhmätoiminnoissa ohjausta, vertaistukea ja yhteisöjä hyvinvointinsa tueksi sekä harrastusten löytämiseen. Vanhempana Suomessa –toimintalinja

vahvistaa vanhemman osallisuutta yhteiskunnassa ja toiminnassa vanhempi saa malleja ja vertaistukea oman hyvinvointinsa sekä vanhemmuutensa vahvistamiseen. Perheenä Suomessa –toimintalinja puolestaan pyrkii vahvistamaan perheen osallisuutta yhteiskunnassa esimerkiksi jakaen tietoa ja malleja perhe-elämästä, perheen kanssa toimimisesta ja omista vahvuuksista. (Pelastakaa lapset, viitattu 10.11.2019.)

Tässä opinnäytetyössä keskitytään tutkimaan nimenomaan Perheenä Suomessa –toimintalinjaa ja hankkeessa toteutetusta vertaisperhetoiminnasta saatuja kokemuksia. Vertaisperhetoiminnassa mukana oleville pakolaisperheille sekä vapaaehtoisiksi ilmoittautuneille kantasuomalaisille perheille pyrittiin löytämään ystäväperhe, jonka kanssa tutustua, tehdä asioita tai harrastaa yhdessä. Toiminta käynnistettiin, koska hankkeeseen mukaan tulleilta pakolaistaustaisilta perheiltä tuli toive tutustua suomalaisperheeseen ja päästä vierailemaan suomalaiskodissa. Toiminnassa toteutuu hyvin hankkeen ajatus kaksisuuntaisesta kotoutumisesta. Pakolaistaustaiset perheet pääsevät tutustumaan suomalaisperheen arkeen ja he näkevät esimerkiksi, miten kotityöt jakautuvat, mitä tarkoittaa tasa-arvo perheiden sisällä, miten lasta hoivataan ja miten asetetaan lapsille rajoja. Samalla suomalaisperheille avautuu mahdollisuus nähdä, millaista Suomeen kotoutuvan pakolaisperheen elämä on. (Penger, haastattelu 7.10.2019)

3 OSALLISUUS JA VASTAVUOROISUUS KOTOUTUMISEN TUkena

Tietoperustassa kuvataan tutkimustyön kannalta olennaista käsitteistöä ja terminologiaa. Lukijoille avataan esimerkiksi osallisuuden ja vastavuoroisuuden käsitteitä sekä maahanmuuttoon, pakolaisuuteen ja kotoutumiseen liittyvää käsitteistöä sekä lainsäädäntöä. Arkipuheessa monet käsitteistä sekoittuvat helposti, mutta aiheen parissa työskentelevien tulee tuntee niiden merkitys.

3.1 Maahanmuuttaja

Maahanmuuttaja-käsitettä voi ajatella sateenvarjokäsitteenä, joka nivoo yhteen henkilöt, jotka syystä tai toisesta ovat muuttaneet omasta kotimaastaan vieraaseen maahan. Maahanmuuttajiin viitataan yleisesti myös yleisesti käsitteillä ulkomaan kansalainen, ulkomailla syntynyt ja vieraskielinen. (Hartonen & Rissanen 2018, 24.) Tilastokeskus puolestaan käyttää määritelmässään termejä suomalaistaustainen sekä ulkomaalaistaustainen. Suomalaistaustaisia ovat henkilöt, joilla vähintään toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. Ulkomaalaistaustaisia puolestaan ovat he, joiden molemmat vanhemmat tai ainut tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. (Tilastokeskus 2019, viitattu 2.10.2019.)

Maahanmuuttaja-käsite sisältää laajan ja heterogeenisen joukon ihmisiä ja heidän niputtaminen yhteen on yksinkertaistamista, joka aiheuttaa yleistyksiä ja negatiivisia stereotypioita (Hartonen & Rissanen 2018, 29). Joillain maahanmuuttajilla on hyvät lähtökohdat sopeutua uuteen kotimaahansa: kielitaito, ammatillinen koulutus, hyvät opiskeluvalmiudet sekä monipuoliset verkostot, jotka auttavat kotoutumaan. Schubert toteaa, että vaikeimmista olosuhteista tuleva maahanmuuttajaryhmä on pakolaiset. Monilla heistä on takanaan traumaattinen pako omasta kotimaasta, mielenterveysongelmia sekä muita terveyshuolia. (Schubert 2013, 68-69.) Sosiaalialan ammattilaisen on tärkeää huolehtia siitä, että jokainen maahanmuuttaja kohdataan yksilönä, jolla on oma henkilöhistoriansa ja yksilölliset tarpeensa.

3.2 Kansalaisuus, kansallisuus ja kantaväestö

Kansalaisuudella tarkoitetaan jonkin maan kansalaisena olemista. Kansalaisuus saadaan yleensä syntyessä, mutta kansalaisuus on myös mahdollista vaihtaa esimerkiksi muutettaessa pysyvästi johonkin toiseen valtioon. Kansalaisuus ei tarkoita samaa kuin kansallisuus. Kansallisuus viittaa yksilön etniseen syntyperään eli kuulumista johonkin kansanryhmään. Yksilö voi kokea kuuluvansa esimerkiksi kurdeihin, arabeihin tai romaneihin, eli kansallisuudeltaan arabilla voi olla Suomen kansalaisuus. Kolmansien maiden kansalainen –käsite viittaa puolestaan ulkomaalaiseen, joka ei ole EU-kansalainen tai häneen rinnastettava eli Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalainen (Hartonen & Rissanen 2018, 23).

Kantaväestö ja valtaväestö puolestaan viittaavat jossain maassa asuviin henkilöihin, joilla ei ole maahanmuuttajataustaa. Kantaväestökäsite pitää sisällään ajatuksen kansan pitkästä yhteisestä asuinhistoriasta, geeneistä, kulttuurista, kielestä ja joskus jopa uskonnosta. (Hartonen & Rissanen 2018, 22.) Tässä tutkimuksessa käytetään myös termiä kantasuomalainen. Sillä viitataan henkilöön, jolla on syntynyt Suomessa ja jonka sukujuuret ovat vuosikymmenten ajalta suomalaiset.

3.3 Turvapaikanhakija ja pakolainen

Käsitteillä turvapaikanhakija ja pakolainen viitataan maasta toiseen muuttaneiden maahantulosityihin sekä heidän lailliseen asemaansa. Turvapaikanhakija tarkoittaa toisen maan kansalaista tai kansalaisuudetonta henkilöä, joka ei ole vielä saanut päätöstä tekemäänsä turvapaikkapäätökseen. Pakolaisiksi määritellään puolestaan henkilöt, joille on myönnetty kansainvälistä suojelua heidän kotimaassaan kokeman vainotuksi tulemisen pelon vuoksi. Vainon syynä voi olla esimerkiksi heidän rotunsa, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuuluminen tai poliittiset mielipiteet. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden ihmisoikeuksia on yleensä loukattua merkittäväällä tavalla heidän omassa kotimassaan. Taustalla voi olla sotaan liittyviä traumoja, kidutusta, suuria symbolisia ja konkreettisia menetyksiä tai läheisten kuolemia. Pakolaiset voivat saapua maahan joko omin päin turvapaikanhakijoina tai pakolaisleireiltä kiintiöpakolaisina. Suomessa eduskunta päättää vuosittain, montako kiintiöpakolaista Suomi sitoutuu ottamaan. (Hartonen & Rissanen 2018, 25-26.)

Suomessa turvapaikanhakuprosessi etenee siten, että heti maahan saapuessaan turvapaikanhakija ilmoittaa rajatarkastusviranomaiselle tai poliisille haluavansa hakea turvapaikkaa. Viranomainen rekisteröi henkilön turvapaikanhakijaksi, jonka jälkeen hakemus siirtyy maahanmuuttoviraston käsiteltäväksi ja turvapaikanhakija siirtyy vastaanottokeskukseen odottamaan hakemuksensa käsittelyä. (Maahanmuuttovirasto 2019, viitattu 1.10.2019.)

Suomen maahanmuuttajista vain pieni osa on ollut 2000-luvulla pakolaisia tai turvapaikanhakijoita (Quarshie 2018, 62). Turvapaikanhakijamäärät Suomessa ovat 2000-luvulla vaihdelleet noin 1 500 ja 6 000 hakijan välillä. Vuonna 2015 Suomeen saapui pakolaiskriisin seurauksena ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, yhteensä 32 476 henkilöä. Sitten tilanne Suomessa on tasaantunut. Vuonna 2018 uusien turvapaikanhakijoiden määrä laski vuotta 2015 edeltänyttä tasoa alemmas. (Sisäministeriö, viitattu 30.9.2019). Vuoden 2017 aikana yhteensä 5 046 henkilöä haki Suomesta turvapaikkaa. Selkeästi suurimman hakijaryhmän muodostivat irakilaiset (1 453) ja seuraavaksi suurimmat ryhmät olivat syyrialaiset (744) ja eritrealaiset (435). (Euroopan muuttoliikeverkosto EMN 2017, 20).

Suomi on sitoutunut vastaanottamaan YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun (UNHCR) pakolaisiksi katsomia henkilöitä tai muita kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ulkomaalaisia. Suomeen otettavien kiintiöpakolaisten määrä on ollut 750 henkilöä vuodessa. Vuosiksi 2014 ja 2015 sovitettiin 300 henkilön lisäksi Syyrian kriisin vuoksi ja vuodesta 2016 lähtien kiintiö on ollut jälleen 750 henkilöä. (Euroopan muuttoliikeverkosto EMN 2017, 23).

3.4 Kotoutuminen ja kotouttaminen

Kotoutuminen ja kotouttaminen kuuluvat maahanmuuttopolitiikan perussanastoon. Käsitteiden merkitysero jää kuitenkin usein epäselväksi, minkä vuoksi asiaa on syytä selvittää. Laki kotoutumisen edistämisestä määrittelee, että kotoutuminen on maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jossa maahanmuuttajalle pyritään antamaan yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Samaan aikaan halutaan tukea hänen mahdollisuuksiaan oman kulttuurin ja kielen säilyttämiseen. Kotouttamisella puolestaan tarkoitetaan kotoutumisen edistämistä viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, 3 §.) Kotouttaminen on siis monialaista yhteistyötä, jossa toimijoina ovat kunnan lisäksi työ- ja elinkeinotoimisto, poliisi sekä paikkakunnan järjestöt ja yhteisöt.

Kotoutumisen käsitettä alettiin käyttää Suomessa 1990-luvulla. Kotoutuminen tarkoittaa pitkäkestoista prosessia, jonka aikana maahanmuuttaja asettuu uuteen elinympäristöönsä ja tulee osaksi yhteiskuntaa esimerkiksi sosiaalisesti, taloudellisesti ja poliittisesti. Kotoutumisen päämääränä on, että maahanmuuttaja kokee olevansa yhteiskunnan täysivaltainen jäsen ja että hän omaa uudessa kotimaassaan tarvittavia tietoja ja taitoja. (Hartonen & Rissanen 2018, 25-26.)

Maahanmuuton jälkeiset kotoutumisvuodet ovat perheille haastavaa aikaa. Puutteellinen kielitaito, uuden kotimaan yhteiskuntarakenteiden huono tuntemus sekä sosiaalisten suhteiden vähyys vähentävät maahanmuuttajavanhempien elämänhallinnan kokemusta. Mikäli vanhemmat joutuvat eristykseen valta-yhteisöön toiminnasta, heidän voi olla vaikea kasvattaa lapsiaan uudessa ympäristössä. Heiltä voi puuttua esimerkiksi tieto siitä, mitä päiväkotia ja koulu odottavat heiltä vanhempina. Pahimmillaan ympäristö alkaa näyttäytyä heille uhkaavana ja torjuvana, mikä saa heidät eristäytymään entisestään. Vuorovaikutus ympäristön kanssa lisää psyykkistä hyvinvointia, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja jaksamista. (Alitolppa-Niitamo, Moallin & Novitsky 2006, 6-7.) Tutkimuksen kohteena olevan kotouttavan vertaisperhetoiminnan avulla maahanmuuttajavanhemmat pääsevät tutustumaan suomalaisperheiden arkielämään, mikä auttaa perheitä kotoutumaan ja sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kotoutuminen on monimutkainen prosessi, jossa maahanmuuttajan hyvinvointiin vaikuttaa se, kuinka hyvin hän löytää tasapainon uuden ja vanhan kulttuurin välillä. Etenkin kotoutumisen alkuvaiheessa maahanmuuttajalla on suuri halu sopeutua uuteen kotimaahansa ja ympäröivän yhteiskunnan tulisi tarjota heille siihen mahdollisuus. Kotouttaminen.fi-sivuston mukaan kotoutumista voidaan edesauttaa tukitoimenpiteiden ja palveluiden avulla, mutta kotoutuminen tapahtuu aina vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan kanssa. Keskeistä kotoutumisessa on arkipäivän tilanteet ja lähiyhteisöt, kuten päiväkodit, koulut, työpaikat ja harrastustoiminta. (Kotouttaminen.fi 2019, viitattu 2.10.2019.) Kotoutuminen muodostuu suhteista, joita maahanmuuttajalla on häntä ympäröivän yhteiskunnan yhteisöihin, instituutioihin sekä kanssaihmiisi.

Maahanmuutto ja pakolaisuus muuttavat perheen sisäistä roolijakoa. Suomalainen individualistinen perhemalli voi vaikuttaa perheenjäsenten keskinäisiin rooleihin ja osallisuuteen. Vanhempien auktoriteettiasemaa horjuttaa ympäröivä suomalainen arvomaailma sekä se, että perheen lapset ja nuoret omaksuvat uuden kielen ja kulttuurin vanhempiaan nopeammin. Perheen

nuorimmat voivat joutua toimimaan vanhempiensa tulkkeina, mikä myös vaikeuttaa perheen sisäistä dynamiikkaa. (Räty 2002, 113.)

Kotoutumisen tiedetään onnistuvan parhaiten yhteiskunnassa, jossa viranomaiset, valtaväestö sekä poliittiset päättäjät luovat maahanmuuttajille tasa-arvoiset edellytykset toimia yhteiskunnassa. Toimiva kotoutuminen edellyttää myös, että maahanmuuttajille on mahdollisuus säilyttää oma kulttuurinen erityisyytensä, yhteiskunnan lait ja pelisäännöt tunnustaen. Kotoutuneilla muuttajilla on mahdollisuus osallistua työelämään ja muuhun kansalaistoimintaan, he osaavat paikallista kieltä ja heillä on suhteita valtaväestöön. Tämä edellyttää sitä, että valtaväestö antaa maahanmuuttajille tilaa, eikä syrji tai eristä heitä. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 7.)

Avaintekijöitä uuteen yhteiskuntaan kotoutumisessa on uuden kotimaan kieli, opinnot tai työ sekä kontaktit ympäröivään yhteiskuntaan. Kansalaisjärjestöt ovat tärkeässä roolissa uuteen yhteiskuntaan tutustuttamisessa, koska niillä on mahdollisuuksia tutustuttaa ihmisiä toisiinsa sekä opettaa uuden kotimaan tapoja ja käytäntöjä. Yksi merkki integroitumisesta yhteiskuntaan on ymmärryksen lisääntyminen siitä, miksi ihmiset toimivat ja ajattelevat jollain tietyllä tavalla. (Finlands Röda Kors 2014, 22.)

Kotoutumisprosessiin sisältyy keskinäisiä oikeuksia ja velvollisuuksia. Yhteiskunnan ja viranomaisten on tarjottava kotoutumista edistäviä palveluita sekä riittävät mahdollisuudet aktiiviseen osallistumiseen. Vastaanottavalla yhteiskunnalla on puolestaan oikeus odottaa maahanmuuttajan osallistuvan aktiivisesti oman tilanteensa ja kotoutumisensa edistämiseen. Tässä prosessissa maahanmuuttajan omalla motivaatiolla, omatoimisuudella sekä sitoutumisella on suuri merkitys. Kummankin osapuolen tulee omalta osaltaan huolehtia keskinäisen rakentavan vuoropuhelun ylläpitämisestä. (Kotouttaminen.fi 2019, viitattu 2.10.2019.)

Onnistunut kotoutuminen on pitkä prosessi, joka edellyttää maahanmuuttajalta halua sopeutua ja tunnetta siitä, että hänellä on mahdollisuudet päästä yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Tunne suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisesta on selkeästi yhteydessä suomen kielen oppimiseen sekä riittävän monipuolisten sosiaalisten kontaktien määrään. (Yli-Kaitala, Toivanen, Bergbom & Väänänen 2013, 85-86.) Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa toteutettu kotouttava vertaisperhetoiminta antaa maahanmuuttajaperheille mahdollisuuden harjoitella suomen kieltä arkipäiväisissä ja luonteissa tilanteissa. Sosiaaliset kontaktit kantaväestöön tarjoavat mahdollisuuden suomalaiseen perhe-elämään ja elämäntapaan tutustumisen.

3.5 Maahanmuuttoa koskeva lainsäädäntö

Maahanmuutto on valtioiden hallinnoimaa toimintaa ja muutto on aina riippuvaista viranomaisten linjauksista. Euroopan unionin ulkopuolelta Suomeen saapuvat tarvitsevat oleskeluluvan, jonka myöntämisperusteina voi olla esimerkiksi perhesiteet, suomalainen syntyperä, humanitääriset syyt, työnteko tai opiskelu (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 8). Suomeen tapahtuvan maahanmuuton linjaukset perustuvat ulkomaalaislakiin. Sen tarkoituksena on edistää hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomaalaisasioissa. Lisäksi lailla pyritään edistämään hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälisen suojelun antamista, ottaen huomioon ihmisoikeudet sekä Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset. (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301 1§.)

Laki kotoutumisen edistämisestä säätelee kotouttamista eli toimenpiteitä, joilla edistetään uusien tulijoiden kotoutumista ja mahdollisuuksia osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Laki velvoittaa kunnat antamaan maahanmuuttajille ohjausta ja neuvontaa kotouttamista edistävästä palveluista sekä järjestämään kotoutumista edistäviä palveluja. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 1, 8 §.)

Maahanmuuttajille tehdään työ- ja elinkeinotoimistossa tai kunnan sosiaalitoimistossa alkukartoitus, jossa selvitetään ja arvioidaan alustavasti hänen kotoutumisvalmiuksiaan. Alkukartoituksessa katsotaan, onko kotoutumissuunnitelmalle tarvetta. Kotoutumissuunnitelmaan kirjataan tarvittava koulutus sekä muu tuki, jota maahanmuuttaja tarvitsee osallistuakseen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työllistyäkseen. Kotoutumissuunnitelman kesto määräytyy yksilöllisesti maahanmuuttajan omien tavoitteiden, työ- ja koulutushistorian sekä hänelle suunniteltujen toimenpiteiden perusteella. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 8-14 §.)

Yksi kuntien velvollisuuksista on siis laatia kotouttamisohjelma, jolla edistetään kotoutumista sekä vahvistetaan monialaista yhteistyötä. Ohjelman valmistelun käynnistää kunta ja muuta alueen viranomaiset ja muut toimijat osallistuvat sen laatimiseen tarvittaessa. Keskeisintä suunnitelmassa on määritellä, kuinka kotouttaminen tapahtuu paikallistasolla. Oulun kaupungin kotoutumissuunnitelman mukaan on tärkeää juurruttaa tasapuolinen ja kokonaisvaltainen integraatio osaksi kunnan perusarvoja. Lisäksi on tärkeää etsiä integraation tueksi uusia, lähialueita kehittäviä matalankynnyksen toimintamalleja. (Oulun kaupunki 2017, 7-8.) Nykykäsityksen mukaan maahanmuuttajan osallisuuden tunnetta lisää nimenomaan paikkakuntatasoinen kotoutuminen. Varsinkin kotoutumisen alkuvaiheessa yhteiskuntaan tai kansakuntaan in-

tegroituminen voi tuntua vieraalta, mutta paikallinen identiteetti sen sijaan kytkeä yhteen ihmisiä, joiden kansalliset identiteetit ja kulttuuriset tavat eroavat toisistaan. (Saukkonen 2018, 2.)

Kotoutumistoimet voivat kestää enimmillään kolme vuotta, poikkeustapauksissa viisi vuotta. Kotoutumistoimien ajan maahanmuuttaja saa työttömyysturvan tai toimeentulotuen suuruista tarveharkintaista kotoutumistukea, siihen saakka, että hän pääsee töihin tai toimeentulo tulee muulla tavoin turvatuksi. Kotoutumisen keskeisiä päämääriä ovat tarpeellisen kielitaidon saavuttaminen, ammattitaidon kartuttaminen, työelämään pääsy sekä maahanmuuttajan mahdollisuus ylläpitää omaa kulttuuriaan sekä kieltään. Kotoutumissuunnitelmaan kirjatut toimenpiteet toteutetaan tarvittaessa monialaisena yhteistyönä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 8-14 §.)

Suomessa vähemmistöjen osalta viranomaisten toimintaa ohjaa yhdenvertaisuuslaki. Se velvoittaa viranomaiset edistämään yhdenvertaisuutta kaikissa toimissa sekä kieltää syrjinnän esimerkiksi koulutuksessa ja työelämässä. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.) Syrjintä heikentää ihmisten elämänlaatua. Se vähentää ihmisten turvallisuuden tunnetta sekä estää heitä osallistumasta yhteiskunnan toimintaan. On tärkeää, että maahanmuuttajat tuntevat, että heillä on paikkansa uudessa kotimaassaan ja että heillä on mahdollisuus vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. (Alitolppa-Niitamo, Moallin & Novitsky 2006, 6-7.)

3.6 Osallisuus

Tutkimukseni keskeinen teoreettinen käsite on osallisuus. Isolan mukaan osallisuus on lakea ja vaikeasti määriteltävä käsite. Se tarkoittaa liittymistä (involvement), suhteissa olemista (relatedness), kuulumista (belonginess) sekä yhteisyyttä (togetherness). Osallisuus on myös yhteensopivuutta (coherence) ja mukaan ottamista (inclusion) sekä osallistumista (participation) ja siihen liittyen vaikuttamista (representation) ja demokratiaa. Osallisuustyön päämääränä on ihmisten toimijuuden vahvistaminen. (Isola ym. 2017, 3, 5.)

Myös Särkelä-Kukon (2014, 34-36.) mukaan osallisuus on käsitteenä moniulotteinen ja vaikeasti rajattava. Käsitteen merkitys myös vaihtelee puhujan, käyttötarkoituksen ja -paikan mukaan. Osallisuus tarkoittaa kuulumisen ja mukana olemisen tunnetta, jonka lähtökohtana on yksilötasolla omaehtoisuus ja omakohtaisuus. Ihminen kokee osallisuutta esimerkiksi työn, harrastusten ja

osallistumistoiminnan kautta. Osallisuuden kokemukset muodostuvat arkisista pienistä asioista kuten kuulluksi ja huomioduksi tulemisesta, sosiaalisista suhteista, kohtaamisista ja keskusteluista.

Sosiaaliset suhteet ja yhteisöt sekä kokemus yhteisöllisyydestä luovat osallisuutta ja yhteiskunnallista koheesiota. Toimivat sosiaaliset verkostot ja osallisuuden tunne ovat tärkeä osa yksilön hyvinvointia. Osallisuuden kokemukseen vaikuttaa voimakkaasti myös se, kokeeko henkilö olevansa arvostettu sosiaalisissa verkostoissaan ja pidetäänkö häntä tärkeänä. Osallisuuden tunnetta luo pienet arkiset asiat kuten sosiaaliset suhteet, kohtaamiset ja keskustelut. (Särkelä-Kukko, 2014 41-42.)

Karvosen (2018, 13.) mukaan maahanmuuttaja on usein itse tietoinen kyvyistään ja osaamisestaan, mutta niitä ei osata tunnistaa ja hyödyntää uudessa kotimaassa. On hyvin lannistavaa, ellei hänelle löydy mahdollisuutta osallistua yhteiskunnan toimintaan, opiskella ja tehdä työtä.

Yksilöiden käytössä olevat voimavarat vaihtelevat elämäntilanteen mukaan eivätkä kaikki aina pysty hyödyntämään voimavarojaan siten, että osallisuuden kokemus pääsisi syntymään. Raskas elämäntilanne tai erilaiset kriisit kuluttavat saavat ihmisen suuntaamaan voimavaransa osallisuuden sijasta selviytymiseen. (Särkelä-Kukko 2014, 34-36.) Monilla maahanmuuttajilla elämäntilanne on raskas ja omat voimavarat vähissä, jolloin osallisuuden kokemuksen syntyminen voi olla vaikeaa.

Osallisuutta edistettäessä luodaan yhteiskuntaryhmän ylittävää arvoa ja hyvinvointia. Osallisuutta pystytään lisäämään kohtuullisen toimeentulon ja oikeanlaisten palveluiden avulla sekä tarjoamalla tilaisuuksia toimintaan, jossa on mahdollista luoda yhteyksiä muihin ihmisiin. On myös tärkeää edistää yksilön autonomiaa, lisätä hänen elämänsä ennakoitavuutta ja lisätä elämän hallittavuutta sekä toimintaympäristön ymmärrettävyyttä. (Isola ym. 2017, 25.) Osallisuus ei ole yksisuuntaista, vaan se vaatii sekä yksilön että yhteisön panostusta asiaan. Suhteet kantaväestön kanssa sekä muut sosiaaliset verkostot ovat tärkeä asia kotoutumisen kannalta. Ne lisäävät ymmärrystä ympäröivän yhteiskunnan toiminnasta sekä antavat eväitä sopeutumiseen ja oman paikan löytämiseen uudessa kotimaassa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on kehittänyt kymmenestä kysymyksestä koostuvan kysymyspatteriston, jonka avulla voidaan mitata ihmisen kokemusta omasta osallisuudestaan. Kysymysten lähtökohtana on kokonaisvaltainen käsitys osallisuudesta ryhmään kuulumisena ja kuulluksi tulemisena. Osalliseksi itsensä kokeva ihminen voi vaikuttaa oman elämänsä kulkuun, omiin palveluihinsa sekä elinympäristöön ja ympäröivään yhteiskuntaan. Vaikutusmahdollisuuksien ja resurssien lisäksi olennaista on, että ihminen uskoo omien mahdollisuuksien olemassa oloon. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, viitattu 19.9.2019.)

Merkityksellisyiden kokemus on hyvinvoinnin edellytys ja se lisää ihmisten tuntemaa osallisuutta. Merkityksellisyyttä luo esimerkiksi mielekäs toiminta, jossa pystyy olemaan hyödyksi muille. Merkityksellisyiden kokemus motivoi, auttaa ottamaan vastuuta elämästään ja tekemään hyvinvointia edistäviä valintoja. Osallisuutta lisää myös tunne siitä, että on tarpeellinen jollekin toiselle. Voidakseen kokea olevansa tarpeellinen toiselle, ihmisellä on oltava sosiaalisia suhteita ja hänen on kuuluttava erilaisiin vuorovaikutusympäristöihin (esimerkiksi suku, naapurusto tai paikallisyhteisö). (Isola ym. 2017, 54). Osallisuudessa on päämääränä löytää oma paikka ryhmässä, yhteisössä tai yhteiskunnassa.

Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa on pyritty luomaan uudenlaisia tapoja lisätä pakolaistaustaisten perheiden hyvinvointia sekä osallisuutta. Opinnäytetyössä tutkittava kotouttava vertaisperhetoiminta on yksi hankkeessa toteutettu kotoutumista ja osallisuutta edistävä toimintamuoto.

3.7 Vastavuoroisuus ja kaksisuuntainen kotoutuminen

Kotoutumista on pidetty perinteisesti yksinomaan maahanmuuttajien tehtävänä. Sopeutumisprosessi on kuitenkin kaksisuuntainen. Kotouttaminen.fi –sivuston mukaan kaksisuuntaisella kotoutumisella tarkoitetaan prosessia, jossa sekä maahanmuuttaja että ympäröivä yhteiskunta muuttuvat hiljalleen. Maahanmuuttaja hankkii uudessa kotimaassaan tarvittavia tietoja ja taitoja, jotka auttavat häntä sopeutumaan uuteen kotimaahansa. Samalla väestön monimuotoistuminen muuttaa ympäröivää yhteiskuntaa. Ajatus kaksisuuntaisesta kotoutumisesta kuuluu myös Euroopan unionin kotouttamispolitiikan yhteisiin perusperiaatteisiin. (Kotouttaminen.fi 2019, viitattu 2.10.2019.) Ajatus kaksisuuntaisesta sopeutumisesta luo samalla pohjan etnisesti tasa-arvoiseksi muuttuvalle yhteiskunnalle.

Kiinnittämällä huomiota paikalliseen osallisuuteen on mahdollista parantaa osallisuutta edistäviä olosuhteita ihmisten lähellä. Voidaan rakentaa tiloja tai luoda tilanteita ja toimintaa, jossa asukkaat voivat panostaa yhteiseen hyvään. Paikallistasolla pystytään myös luomaan vastavuoroisia suhteita, joissa voidaan vastata yksilöllisen tunnustamisen tarpeeseen eli joissa voidaan kokea arvokkuutta ja merkityksellisyyttä. (Isola ym. 2017, 25).

Ystävyyssuhteiden solmiminen valtaväestön edustajiin kotoutumistaipaleen alkuvaiheessa näyttää vaikuttavan positiivisesti kotoutumisen etenemiseen (Schubert 2013, 64-65). Pelastakaa lapset ry:n Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeen yhtenä päämääränä on nimenomaan kantasuomalaisen vertaisperheen löytäminen pakolaistaustaisille perheille heidän kotoutumisensa alkutaipaleella.

3.8 Vertaisuus ja vertaistoiminta

Vertaisella tarkoitetaan henkilöä, joka haluaa auttaa muita sekä jakaa omia kokemuksiaan toisten hyväksi. Vertaistoiminnalla puolestaan tarkoitetaan toimintaa, jossa osallistujat jakavat samankaltaisen elämäntilanteen tai elämäkokemuksen. Toiminta pohjautuu vastavuoroisuuteen, tasavertaisuuteen, luottamuksen tunteeseen sekä toisen ihmisen kunnioittamiseen. Vertaisuus ja vertaistoiminta tarkoittavat vertaisten välillä tapahtuvaa toimintaa arjen satunnaisista kohtaamisista säännöllisiin harrasteryhmän kokoontumisiin. (Kansalaisareena 2016, viitattu 28.9.2019). Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa vertaisuus tarkoittaa sitä, että pakolaistaustaiset ja kantasuomalaiset lapsiperheet tutustuvat toisiinsa ja saavat toisiltaan vertaistukea. Monille pakolaisperheille hanke voi olla ensimmäinen mahdollisuus tutustua suomalaisperheeseen. Vastaavasti vertaisperhetoiminta tarjoaa suomalaisperheille ikkunan pakolaisperheen arkeen ja elämään.

Vertaistoiminta vaatii osallistujilta aktiivista valintaa ja halua toimintaan mukaan lähtemisestä. Usein taustalla on toive oman hyvinvoinnin lisääntymisestä. (Laimio & Karnell 2010, 11-12.) Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa toteutettu vertaisperhetoiminta voi lisätä sekä pakolaistaustaisten että kantasuomalaisten perheiden hyvinvointia kaksisuuntaisen kotoutumisen myötä. Perheitä yhdistää halu tulla osallisiksi toistensa elämään sekä halu jakaa kokemuksia ja oppia asioita toisiltaan.

Vertaistoiminta perustuu ihmisten tarpeeseen olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Se tuo ilmi kansalaisten omaa aktiivisuutta ja vahvistaa samalla yhteisöllisyyttä. On tärkeää, että vertaistoimintaan osallistuvat tuntevat kuuluvansa tuntevat itsensä osaksi ryhmää. Holm toteaa artikkelissaan, että toimiva vuorovaikutus on vertaistoinnin tärkein voimavara. Toimiva vuorovaikutus vaatii aitoa läsnäoloa, kuuntelemisen taitoa, toisten ihmisten arvostamista ja avoimuutta. Kun vuorovaikutus on arvostavaa, ryhmän jäsenet voivat oppia kuuntelemaan ja arvostamaan muiden näkemyksiä, vaikka ne poikkeaisivatkin omista ajatuksista. Vertaistoinnissa kaikilla ryhmän jäsenillä on vastuu ja valta osallistua ja myös oikeus olla osallistumatta vuorovaikutukseen. On tärkeää muistaa, että ryhmässä jonkun osallistumattomuuskin on vuorovaikutusta. (Holm 2010, 52.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tässä kappaleessa kuvataan valittua tutkimusmenetelmää sekä perustellaan tehtyjä valintoja. Siinä kerrotaan myös pääpiirteet aineiston käsittelystä ja avataan aiheeseen liittyviä tutkimuseettisiä pohdintoja.

4.1 Tutkimustehtävät ja tavoitteet

Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa on ollut tavoitteena kehittää lapsi- ja perhelähtöisiä kotoutumisen tapoja pakolaistaustaisten lapsiperheiden kotoutumisen tueksi. Tässä opinnäytetyössä tutkittiin, millaisia osallisuuden ja vastavuoroisuuden kokemuksia hankkeessa toteutettu kotouttava vertaisperhetoiminta on antanut toimintaan osallistuneille. Tutkimuksessa tarkasteltiin sekä pakolaistaustaisten että kantasuomaisten henkilöiden kokemuksia.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Millä tavalla kotouttava vertaisperhetoiminta on vaikuttanut haastateltujen kokemaan osallisuuteen?
2. Millaisia kokemuksia haastatellut ovat saaneet kotouttavasta vertaisperhetoiminnasta kaksisuuntaisen kotoutumisen tukena?

Opinnäytetyö tuotti tietoa Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeen loppuraportointia varten. Haastatteluiden pohjalta tehtyjen havaintojen ja johtopäätösten myötä voitiin pohtia myös mahdollisten jatkohankkeiden tarvetta ja suunnitella tulevien hankehakujen kohdentamista. Tutkimus hyödytti myös haastateltuja henkilöitä itseään sekä muita vertaisperhetoiminnassa mukana olleita, koska haastatteluissa esille tulleiden asioiden myötä toimintaa oli mahdollista kehittää. Hyötyjiä olivat myös muut maahanmuuttajaperheet, koska opinnäytetyön johtopäätökset antoivat ideoita asioista, joihin olisi syytä kiinnittää enemmän huomioita perheiden kotouttamistoiminnassa. Opinnäytetyön tuloksia voivat työssään hyödyntää myös muut maahanmuuttajataustaisten perheiden parissa työskentelevät kuten järjestötoimijat, sosiaalityöntekijät ja monikulttuurista ohjaustyötä tekevät.

Omaksi oppimistavoitteeksi asetin asiakastyön osaamisen ja sosiaalialan eettisen osaamisen lisäämisen. Tavoitteenani on saada valmiuksia vahvistaa asiakkaan osallisuutta tukevia vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteita sekä tukea asiakkaiden omien voimavarojen käyttöönottoa. Opinnäytetyöni myötä toivon saavani kokemusta tavoista, joilla lisätä asiakkaiden osallisuutta yhteiskunnassamme. Sosiaalialan eettisen osaaminen myötä puolestaan opin edistämään tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä ehkäisemään huono-osaisuutta yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön näkökulmasta. Tutkimukseni auttaa minua hahmottamaan, kuinka huomioida tulevassa työssäni esimerkiksi pakolaistaustaisten perheiden erityistarpeet. (Oulun ammattikorkeakoulu 2019, viitattu 24.1.2020.)

4.2 Metodologiset lähtökohdat

Opinnäytetyö oli tutkimusotteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Tarkoituksena ei ollut vertailla haastateltavia, vaan löytää merkittävää kokemustietoa, jota haastateltavat sanoittavat. Tuomen ja Sarajärven (2013, 85) mukaan laadullisessa tutkimustyössä ei pyritä tekemään tilastollisia yleistysjä, vaan päämääränä on kuvata jotain ilmiötä, ymmärtää tiettyä toimintaa tai antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteenä pidetään myös ihmisten kokemusten huomioimista ja subjektiivisuutta. Tutkittavia henkilöitä pidetään omien elämismaailmojensa havainnoijina, kokijoina ja toimijoina ainutlaatuisessa ajassa, paikassa ja tilanteessa. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2014, 82.)

Laadullisessa tutkimuksessa yleisimmät aineistonkeruutavat ovat haastattelu, kysely ja havainnointi. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 9-11, 71.) Tässä opinnäytetyössä aineistonkeruutavaksi valittiin haastattelu. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 11-12, 34-35.) toteavat, että on luonnollista keskustella ihmisten kanssa, kun haluamme tiedustella heidän mielipiteitään, kerätä tietoa tai kun haluamme selvittää, miksi he toimivat jollain tietyllä tavalla. Haastateltaessa ollaan kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, mikä mahdollistaa tiedonhankinnan suuntaamiseen esille nouseviin, kiinnostaviin aiheisiin. Haastattelujen avulla saatavia vastauksia on mahdollista syventää ja selventää esimerkiksi pyytämällä esitetyille mielipiteille perusteluita ja esittämällä lisäkysymyksiä. Haastattelemiseen liittyy toki myös ongelmia, esimerkiksi tulokset ovat aina tulkinnanvaraisia ja johtopäätösten tekemisessä tulee olla varovainen.

Haastatteluja tehtäessä päämääränä on informaation kerääminen eli se on ennalta suunniteltua ja päämäärähakuista toimintaa. Haastattelija on perehtynyt tutkittavaan aiheeseen sekä käytännön että teorian tasolla. Haastattelun avulla pyritään keräämään aineisto, jota analysoimalla on mahdollista tehdä luotettavia ilmiötä koskevia päätelmiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 43, 66.) Vaikka haastattelu on ennalta suunniteltua, sen etuna on kuitenkin joustavuus. Haastattelija pystyy tarvittaessa toistamaan kysymyksen, oikaisemaan väärinkäsityksiä sekä selventämään ilmaustensa sanamuotoja. Tällainen mahdollisuus puuttuu esimerkiksi postitse lähetettävissä kyselyissä. Haastattelun eduksi voidaan laskea myös se, että haastateltavaksi voidaan valita henkilöt, joilla on tutkittavasta aiheesta tai ilmiöstä kokemusta. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä myös se, että aineistosta käy ilmi useita kiinnostavia asioita, joita ei etukäteen osattu ottaa huomioon. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 73-74.)

Opinnäytetyössä käytettiin aineistonhankintamenetelmänä puolistrukturoitua eli teemahaastattelua. Puolistrukturoidussa haastattelussa halutaan selvittää tutkittavan aiheen perusluonnetta eikä niinkään todentaa ennalta määriteltyä hypoteesiä. Haastattelun näkökulma on lyöty lukkoon etukäteen, mutta kysymysten järjestystä on mahdollista vaihdella. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47, 66). Eskola ja Suoranta (2001, 86.) toteavat puolestaan, että puolistrukturoidussa haastattelussa on tavoitteena, että haastateltava voi vastata kysymyksiin omin sanoin keskustelunomaisesti. Etukäteen valitut teemat varmistavat kuitenkin sitä, että etukäteen valitut aihe-alueet käydään läpi jokaisen haastateltavan kanssa.

Kantasuomalaisten ja pakolaisten sekä lasten ja aikuisten kysymykset voivat jopa vähän erota toisistaan, koska työssä ei vertailla eri ryhmiä keskenään. Tuomen ja Sarajärven (2013, 75.) mukaan on makukysymys, tuleeko kaikille haastateltaville esittää kaikki suunnitellut kysymykset, pitääkö kysymykset esittää aina samassa järjestyksessä tai pitääkö sanamuotojen olla kaikissa haastatteluissa samat.

4.3. Haastateltavien valinta

Yleisin kysymys aineiston keruun yhteydessä koskee aineiston kokoa: kuinka paljon aineistoa tulee kerätä, jotta tutkimus olisi tieteellisesti pätevää ja tulokset yleistettävissä. Aineiston kokoon tulee kiinnittää huomiota myös opinnäytetyötä tehtäessä, mutta se ei ole opinnäytetyön kannalta merkityksellisin asia. Ratkaisevaa sen sijaan on aineistosta tehtävien tulkintojen kestävyys ja

syvyys. Laadullisessa tutkimustyössä on tärkeää, että haastateltavat henkilöt tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on asiasta paljon kokemusta. Haastateltavien valinnan ei siis tule olla satunnaista vaan harkittua sekä tarkoitukseen sopivaa. Tutkimusraportissa tulee kertoa, miten haastateltavat on valittu sekä miten valinta täyttää tarkoitukseen sopivuuden kriteerin. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85-86.)

Tähän tutkimukseen valittiin mukaan perheet, jotka olivat mukana Yhteisöllinen kotoutuminen – hankkeen kotouttavassa vertaisperhetoiminnassa maaliskuu 2019 – elokuu 2019 välisenä aikana. Tutkimuksesta rajautuivat pois perheet, joiden ensimmäinen tapaaminen tapahtui vasta syyskuussa 2019 tai myöhemmin, koska heillä ei ollut toiminnasta riittävän pitkää kokemusta. Näillä valintakriteereille tutkimukseen valikoitui yhteensä kuusi perhettä, joista kolme oli pakolaistaustaista ja kolme kantasuomalaista. Haastatellut pakolaistaustaiset henkilöt olivat asuneet Suomessa 2-3 vuotta ja he kaikki olivat opiskelijoita. Aikuiset haastateltavat olivat yhä kotoutumiskoulutuksessa, alaikäinen pakolaistaustainen haastateltava kävi peruskoulua.

Aineiston keruu toteutettiin yksilöhaastatteluina, koska se mahdollisti monipuolisen materiaalin keräämisen mahdollisimman tehokkaasti. Yksilöhaastatteluiden tekemistä puolsi myös se, että tutkimuksessa mukana olevat perheet olivat isoja, joten kokonaisten perheiden ryhmähaastatteluiden järjestäminen olisi ollut aikataulusyistä todella vaikeaa. Isojen perheiden ryhmähaastatteluista kertyneen materiaalin jälkityöstäminenkin olisi ollut haastavaa: haastattelut olisivat helposti venyneet tosi pitkiksi ja nauhoitetuista haastatteluista olisi ollut vaikea erottaa, kuka on milloinkin äänessä. Yksilökeskusteluiden avulla oli mahdollista myös varmistaa, että kaikkien haastateltavien (lapset, nuoret ja aikuiset) ääni tulee kuulluksi. Helavirta (2007, 631.) toteaa, että lapsia haastateltaessa tilanne on epätasa-arvoinen sekä ikäeron että haastattelijan valta-aseman vuoksi; haastattelijalle on mahdollisuus ohjata haastattelun etenemistä haluamaansa suuntaan. Lapset voivat helposti jäädä haastattelutilanteessa aikuisten varjoon.

Tunsin kotouttavassa vertaisperhetoiminnassa mukana olleet perheet työni kautta jo etukäteen, mikä helpotti sekä haastattelevien valitsemista että haastattelujen toteuttamista. Haastateltavien valinnassa kiinnitettiin huomiota siihen, että he edustaisivat toiminnassa mukana olleita henkilöitä mahdollisimman hyvin. Haastateltavia henkilöitä oli yksi jokaisesta perheestä. Otannasta tehtiin mahdollisimman monipuolinen valitsemalla haastateltavaksi miehiä ja naisia, lapsia ja aikuisia, maahanmuuttajia ja kantasuomalaisia. Joissain perheissä osa perheenjäsenistä oli tavannut toisiaan muita useammin ja tällöin oli luontevaa valita haastateltavaksi henkilö, jolla oli laajempi

kokemus vertaisperhetoiminnasta. Haastateltavia lapsia valittaessa kiinnitettiin huomiota lasten ikään sekä heidän valmiuksiinsa kysymyksiin vastaamiseen.

Haastateltava kohderyhmä vaikuttaa siihen, ketä valitaan haastateltaviksi. Tulee myös huomioida, että lasten haastatteleminen edellyttää erilaista suunnittelua kuin aikuisten haastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 59.) Tutkimusta varten haluttiin haastatella myös kahta lasta, koska Pelastakaa lapset ry:ssä sekä Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa korostettiin lasten huomioimista sekä heidän mielipiteidensä kuuntelemista. Myös viime aikojen yhteiskuntapoliittisessa lapsuustutkimuksessa sekä lapsen oikeuksia korostavassa ajattelussa on nostettu esille lasten mahdollisuus osallistua keskusteluun ja kyky toimia informanttina (Helavirta 2007, 629).

4.4. Haastattelujen toteutus

Haastateltavien halukkuutta osallistua tutkimukseen tiedusteltiin alustavasti WhatsApp-viestillä. Viestissä heille kerrottiin lyhyesti haastattelun tarkoituksesta sekä sen toteutuksesta. Kaikki haastateltavaksi pyydetty olivat halukkaita antamaan haastattelun. Kun suostumukset oli saatu, haastateltavien kanssa sovittiin haastatteluajankohta sekä -paikka.

Haastattelut toteutettiin perheiden toiveiden mukaisesti joko Pelastakaa lapset ry:n toimistolla Oulun keskustassa tai perheiden kotona. Haastattelutilanteen alussa heille kerrottiin laajemmin haastattelun tarkoituksesta; miksi tutkimus tehdään ja mihin siitä saatuja tuloksia käytetään. Samalla varmistettiin, että haastateltavat ymmärtävät haastattelun syyn. Haastateltaville painotettiin, ettei heidän henkilöllisyytensä käy ilmi missään vaiheessa tutkimuksen raportointia. Heitä informoitiin myös siitä, että haastattelu äänitetään, koska heidän vastauksiaan on mahdotonta kirjoittaa kokonaisuudessaan muistiin haastattelutapahtuman aikana. Haastatteluja varten oli laadittu myös lupalomake, jonka sisältö käytiin läpi haastateltavien kanssa ennen haastattelun alkamista. Lupalomakkeeseen pyydettiin haastateltavilta allekirjoitus. Lasten haastatteluissa allekirjoitus pyydettiin lapsen itsensä lisäksi myös hänen huoltajaltaan. Esimerkki lupalomakkeesta löytyy opinnäytetyön liitteistä.

Haastatteluja varten laadittiin teemahaastattelurunko. Haastattelun alussa esitettiin muutama taustatietoja koskeva kysymys, joilla oli tarkoitus johdatella haastateltava aiheeseen sekä saada haastattelutilanteen jännitys raukeamaan. Osallisuuden kokemusta kartoittavia kysymyksiä

hahmoteltaessa käytettiin inspiraationa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen kysymyspatteristoa (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2019, viitattu 19.9.2019).

Kantasuomalaiset henkilöt haastateltiin suomeksi. Yhden maahanmuuttajan haastattelemisessa käytettiin apuna tulkkia, muut pakolaistaustaiset haastateltavat puhuivat suomea jo niin hyvin, että haastattelu voitiin tehdä suomen kielellä. Tunsin kaikki haastateltavat henkilöt jo entuudestaan, joten pystyin arvioimaan tulkin käytön tarpeen ennen haastattelujen aloittamista. Martikaisen mukaan (2009, 6.) tulkin käyttö haastattelutilanteissa voi lisätä ratkaisevalla tavalla tutkijan ja tutkittavan välistä kommunikaatiota ja oikeinymmärrystä sekä edistää laadukkaampaa tiedonsaantia tilanteissa, joissa yhteistä kieltä ei ole tai kielitaito on puutteellinen.

Tunnelma haastattelutilanteissa vapautui nopeasti heti ensimmäisen kysymyksen esittämisen jälkeen. Haastateltavat näyttivät myös unohtavan pian sen, että haastattelu äänitetään. Haastattelut kestivät 15-55 minuuttia. Ilahdusta aiheutti se, että haastateltavat kertoivat myös vertaisperhe toiminnassa esiin tulleista negatiivisista kokemuksista. Asemani hankkeen työntekijäni ei siis näyttänyt vaikuttavan siihen, kokevatko haastateltavat voivansa ottaa esiin myös vaikeaksi kokemiaan asioita.

Haastattelut etenivät pääsääntöisesti ongelmitta. Maahanmuuttajien haastatteluissa jouduin joskus esittämään saman kysymyksen uudelleen, eri tavoin muotoiltuna. Tulkin avulla toteutetussa haastattelussa tulkatut kysymykset kuulostivat pitkiltä ja tulkki lienee selittänyt kysymyksen tarkoitusta haastateltavalle hieman laajemmin ja monin sanakääntein. Eniten haasteita oli alakouluikäisen lapsen haastattelemisessa. Haastattelutilanne oli hänelle vieras ja häntä näytti jännittävän, vaikka haastattelija olikin hänelle entuudestaan tuttu hanketyöntekijän roolista. Haastattelutilanteen jännitystä lievensi se, että haastattelu toteutettiin lapselle tutussa ympäristössä, hänen kotonaan. Suomalaisen aikuisten haastattelut kestivät pisimpään, koska haastateltavat olivat hyvin puheliaita ja innostuivat kertomaan kokemuksistaan monisanaisesti. Näissä haastatteluissa piti pitää varansa, jotta keskustelu ei karannut liian kauas asiasta.

4.5. Aineiston analyysi

Aineiston analysointi aloitettiin haastatteluäänitteiden litteroinnilla. Haastattelusta, joissa käytettiin apuna tulkkia, oli mahdollista litteroida kielimuurin vuoksi vain haastattelijan ja tulkin sanomat asiat. Litteroinnin jälkeen tulostin aineiston paperille ja luin sen läpi huolellisesti monta kertaa.

Aineiston analysointi toteutettiin teemoittelun avulla. Teemoittelussa laadullinen aineisto pilkotaan ja siitä poimitaan tutkimustehtävien kannalta merkitykselliset asiat. Tämän jälkeen aineistosta etsitään tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 92-94.) Aineistosta löytyi paljon kuvailua liittyen haastateltavien kokemaan osallisuuteen ja kaksisuuntaiseen kotoutumiseen. Merkitsin tutkimukseni viitekehysten ja tutkimuskysymysten kannalta kiinnostavia tekstinkohtia eri värisillä puuväreillä. Analysointi oli pääasiassa helppoa ja jotkut esille tulleista teemoista löytyivät nopeasti ja esiintyivät aineistossa toistuvasti. Esimerkkeinä mainittakoon yhdenvertaisuuden kokemus ja tapakulttuurin erot. Aika pian kävi ilmi, että aineiston jaottelu tutkimuskysymysten mukaisesti ei ole aivan yksinkertaista, koska osallisuus ja kaksisuuntainen kotoutuminen liittyvät läheisesti toisiinsa; osallisuuden tunne edesauttaa kotoutumista ja kaksisuuntainen kotoutuminen lisää osallisuuden tunnetta.

Litteroidusta haastatteluaineistosta alkoi hahmottua taulukossa 1 esitellyt teemat, jotka olivat vaikuttaneet haastateltujen henkilöiden kokemaan osallisuuden tunteeseen tai kaksisuuntaiseen kotoutumiseen.

Osallisuus	Kaksisuuntainen kotoutuminen
Yhdenvertaisuus	Aikakäsitys
Arjen yhteiset kokemukset	Juhlien viettotavat
Temperamenttierot	Kirjoitustapojen erot
Suomen kielen puhuminen	Ruokailutavat
Keskustelu työelämästä ja opiskelusta	Tapakulttuuri
Rooli monikulttuurisuuden puolestapuhujana	Uskonto
Arjen kiireisyys	Perhe-elämä ja kasvatusten menetelmät
Puutteellinen kielitaito	
Perheen rooliajako	

TAULUKKO 1: Osallisuuden kokemukseen ja kaksisuuntaisen kokemuksen tunteeseen vaikuttaneet tekijät

Haastatteluaineistosta poimittiin näiden teemojen alle kyseistä teemaa koskevia asioita (Tuomi & Sarajärvi 2013, 93-94). Tutkimusraportissa teemoja havainnollistettiin haastatteluista poimittujen suorien lainausten avulla. Tutkimuksen analysointivaiheessa piti huomioida, ettei yksittäisen henkilön henkilöllisyys saa tulla selville. Tästä johtuen analysointivaiheessa jätettiin pois

haastateltavan perheenjäseniä koskevia ilmaisia (esimerkiksi nimi, ammatti ja opiskelu- tai työpaikka). Suorissa lainauksissa nämä sanat on korvattu x-kirjaimella. Suorat lainaukset elävöittävät kerrontaa ja tuovat hyvin ilmi haastateltujen kokemuksia.

4.6. Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tärkeimpinä eettisinä periaatteina ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa voidaan pitää suostumuksen antamista, luottamuksellisuutta ja yksityisyyttä. Tutkittavien suoja tarkoittaa sitä, että haastateltaville selitetään tutkimukset tavoitteet, menetelmät sekä mahdolliset riskit. Tutkittavien tulee osallistua tehtävään vapaaehtoisesti ja heillä tulee olla oikeus keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 20, 131.)

Haastattelutilanteen alussa henkilöitä informoitiin haastattelun tarkoituksesta ja varmistettiin, että he ymmärsivät, mitä heille kerrottiin. Haastateltaville kerrottiin myös siitä, että haastattelu äänitetään. Oli hyvin tärkeää kertoa myös äänittämisen syy eli se, että haastattelun aikana on mahdotonta kirjoittaa ylös kaikkea. Yksi haastateltavista halusi varmistaa, että äänite hävitetään sen jälkeen, kun aineisto on litteroitu. Haastateltaville vakuutettiin, ettei heidän henkilöllisyytensä tule ilmi missään vaiheessa tutkimustyötä. Ennen haastattelujen aloittamista haastatelluilta pyydettiin vielä allekirjoitus haastattelulupalomakkeeseen. Alaikäisiltä lapsilta pyydettiin lisäksi heidän huoltajansa suostumus.

Maahanmuuttotutkimukseen liittyy joitain eettisiä kysymyksiä, jotka luovat sille tutkimusprosessissa huomioon otettavia erityispiirteitä. Haastateltavat voivat kokea tieteellisen tutkimuksen vieraaksi, mikä voi herättää epäluuloisuutta erityisesti tiedonhankinnan alkupäässä. (Martikainen 6, 2009.) Tämä epäluuloisuus näkyi myös tässä tutkimuksessa. Pakolaistaustaisille haastateltaville kerrottiin tutkimuksen taustasta perusteellisemmin, koska heillä ei ollut aiempaa kokemusta haastattelututkimukseen osallistumisesta ja aihe oli siten vieras. Osa pakolaistaustaisista haastateltavista suhtautui hyvin varauksellisesti haastatteluluvan allekirjoittamiseen ja haastattelun äänittämiseen. Tämän vuoksi heitä informoitiin perin pohjin siitä, miksi heitä haastatellaan ja mihin tietoja tullaan käyttämään. Haastateltavia vakuutettiin myös siitä, ettei heidän nimensä tai muut yhteystietonsa tule ilmi missään vaiheessa tutkimustyötä.

Tutkimustyön eettinen kestävyys tarkoittaa myös tutkimuksen luotettavuutta ja laatua. Tutkijan on pidettävä huoli siitä, että tutkimussuunnitelma on laadukas, valittu tutkimusasetelma sopiva sekä raportointi hyvin tehty. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 127.) Ennen haastattelujen aloittamista opinnäytetyön tutkimusasetelmaa mietittiin tarkoin ja pohdittiin, saadaanko valitulla kysymystenasettelulla esille riittävästi tietoa. Haasteltavia henkilöitä valittaessa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, että heidän vastaustensa välityksellä on mahdollista saada monipuolinen kuva tutkittavasta aiheesta: on tärkeää kuulla niin pakolaistaustaisten lasten mielipiteitä kuin aikuisten kantasuomalaisten mielipiteitä.

Lasten haastattelemiseen liittyy omia eettisiä pohdintoja. Nykyisin ajatellaan, että lasten erityisyys johtuu haastattelutilanteen liittyvästä epätasa-arvoisesta valta-asemasta sekä lasten kognitiivisista valmiuksista. Tutkimustilanne on lähtökohtaisesti epätasa-arvoinen ja tutkijalla on valta ohjata haastattelun kulkua. Monet tutkijat ovat sitä mieltä, että yksilöhaastattelu vieraan tutkijan kanssa on lapselle epämiellyttävä kokemus. (Helavirta 2007, 631.) Tässä tutkimuksessa tilanne oli erilainen, koska hankkeen työntekijänä tunsin haastateltavat lapset jo etukäteen. Haastateltavat lapset oli myös valikoitu siten, että heidän arvioitiin olevan kykeneviä osallistumaan tutkimukseen ikänsä ja kognitiivisten taitojensa perusteella. Helavirran (2007, 634.) mukaan myös kysymystyypeillä on suuri merkitys lasten haastattelutilanteen vuorovaikutuksellisuuden syntymiselle. Avoimet kysymykset (esimerkiksi kysymyssanoilla mitä ja miten alkavat) antavat tilaa lapsen omasanaiselle kerronnalle, kun taas suljetut kysymykset rajaavat vuorovaikutusta pois.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä on mahdollista arvioida myös esimerkiksi uskottavuuden, refleksiivisyyden sekä siirrettävyyden näkökulmasta. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että saavutetut tulokset vastaavat tutkimukseen osallistuneiden käsityksiä. Uskottavuutta vahvistaa esimerkiksi se, että tutkija on riittävän pitkän aikaa tekemisissä tutkittavan asian kanssa. Refleksiivisyydellä viitataan siihen, että tutkijan on pystyttävä arvioimaan, kuinka hän itse vaikuttaa aineistoonsa ja tutkimusprosessiinsa. Siirrettävyys tarkoittaa puolestaan mahdollisuutta soveltaa tutkimustuloksia muihin samantilaisiin tilanteisiin. Siirrettävyyden edellytyksenä on, että tutkijan on annettava tutkimukseen osallistujista riittävästi tietoa, jotta lukija itse pystyy arvioimaan tulosten sovellettavuutta. (Kylmä & Juvakka 2007, 127-129.)

Opinnäytetyön uskottavuutta lisäsi se, että olen roolissani hankkeen työntekijänä tutustunut tutkittavaan aiheeseen myös työni kautta. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikutti myös se, että opinnäytetyön toteutusta suunniteltaessa kävin eettistä pohdintaa omasta roolistani haastattelijana.

Mietin, vaikuttaako roolini hankkeen työntekijänä haastateltavien antamiin vastauksiin; haluavatko he antaa minulle kokemuksistaan myönteisemmän kuvan kuin minkä he antaisivat ventovieraalle haastattelijalle. Haastattelutilanteesta pyrittiin tekemään mahdollisimman rauhallinen ja tunnelmasta luottamuksellinen, jotta haastateltavat uskaltavat tuoda esille rehellisen mielipiteensä. Tutkimuksen siirrettävyyteen vaikutti se, että tutkimukseen osallistuneista annettiin riittävästi tietoa. Samalla tuli kuitenkin huolehtia siitä, ettei haastateltujen henkilöiden henkilöllisyys käy ilmi.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan analysoida myös tutkimusprosessin eri vaiheissa. Voidaan pohtia, onko tutkittava asia tunnistettu ja nimetty selkeästi. Huomiota tulee kiinnittää myös tutkimuksen merkityksen perusteluihin: onko laadullisen tutkimuksen valinta ja tutkimuksen toteutustapa kuvattu ja perusteltu riittävällä tavalla. Tutkimustehtävien selkeä nimeäminen lisää laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Aineiston analysointivaiheessa luotettavuuteen voidaan vaikuttaa esimerkiksi kuvaamalla tutkimusprosessi selkeästi. Raportointivaiheessa luotettavuutta lisää selkeä ja luettava kirjoitustapa. (Kylmä & Juvakka 2007, 130-133.)

Tässä opinnäytetyössä tutkittava ilmiö oli rajattu selkeästi. Tutkimuksen tarkoitusta sekä tehtävänasettelua ja haastateltavien valintaa on kuvailtu kattavasti, jotta tehdyt ratkaisut avautuvat myös lukijalle. Tutkimustulosten raportointiosuus on kirjoitettu mahdollisimman luettavalla tavalla, jotta lukijan olisi helppo seurata tutkimuksen päättelyä ja arvioida sitä. Aineiston analyysin tueksi on esitetty alkuperäislainauksia, jotka osaltaan tukevat luotettavuutta sekä samalla elävöittävät kerrontaa.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on lähtökohtana tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija itse on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Tärkein luotettavuuden kriteeri laadullisessa on tutkija itse ja luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 2001, 211.)

5 TULOKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla, millä tavalla Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa toteutettu kotouttava vertaisperhetoiminta oli vaikuttanut haastateltujen kokemaan osallisuuteen ja millaisia kokemuksia osallistujat olivat saaneet vertaisperhetoiminnasta kaksisuuntaisen kotoutumisen tukena. Tässä kappaleessa esitetyt tutkimustulokset on koottu toiminnassa mukana olleiden henkilöiden teemahaastattelujen avulla.

Tuloksia havainnollistetaan esittämällä paljon suoria lainauksia haastateltujen antamista vastauksista. Tämän tarkoituksena on sekä elävöittää opinnäytetyötä että osoittaa arvostusta haastateltavien mielipiteitä kohtaan.

5.1 Kotouttava vertaisperhetoiminta edistämässä haastateltujen kokemaa osallisuutta

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä haluttiin saada lisätietoa siitä, millaisia osallisuuden kokemuksia haastatellut pakolaistaustaiset ja kantasuomalaiset henkilöt olivat saaneet vertaisperhetoiminnasta.

Vertaisperhetoiminta oli haastattelujen mukaan luonut tunnetta siitä, että perheet ovat **yhdenvertaisia** ja tasa-arvoisessa asemassa. Perheet kertoivat tehneensä yhdessä samanlaisia asioita kuin ystäväperheet yleensäkin. He olivat esimerkiksi vierailleet toistensa kotona, laittaneet yhdessä ruokaa, tavanneet toisiaan kaupungilla ja viestitelleet WhatsApp:n kautta. Erään haastateltavan mukaan kanssakäyminen kantaväestön kanssa oli luonut maahanmuuttajalle tunteen, että he ovat osa suomalaista yhteiskuntaa, eivätkä sen ulkopuolella. Toiminta oli saanut heidät tuntemaan, että heitä arvostetaan omana itsenään. Myös kantasuomalaiset haastateltavat kokivat, että päällimmäinen tunne, joka syntyi vertaisperhetoiminnasta, oli yhteenkuuluvuus ja vertaisuus. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että vertaisperhetoiminnan myötä erään maahanmuuttajan ennakkokäsitys suomalaista ujoina ja hyvin pidättyvinä ihmisinä oli muuttunut. Kun perheet tutustuivat toisiinsa paremmin, suomalaiset näyttäytyivätkin hänelle ”ihan hyvinä ihmisinä”.

Tää kanssakäyminen niiden kanssa ainakin vahvasti sitä, ettei meillä ole paljon eroja. Eliikkä me voidaan olla hyvin läheisiä. Ja ei tule sellainen tuntemus, että me eletään tässä yhteiskunnassa erillisenä ryhmänä. Ollaan koko yhteiskunnan kanssa.

Joo, ulkona kun me törmättiin niitä suomalaisia, ne oli aika jäykkiä ja vähän ehkä tuntui se, että kylmiä käytökseltään, niukkapuheisia. Mutta kun menin lähelle, se ei pitänyt paikkaansa. Kyllä ne onkin ihan hyviä ihmisiä.

Yhdessä pisimpään toisensa tunteneessa vertaisperheparissa perheet olivat auttaneet toisiaan esimerkiksi muuttotalkoissa. Maahanmuuttajaperhe korosti, etteivät halunneet pyytää ystäväperheeltään apua mihinkään, koska se ei heidän mielestään ollut vertaisperhe toiminnan päätarkoitus. Tärkeintä heidän mielestään oli aito ystävyys ilman velvoitteita. Suomalaisperheen tarjoama muuttoapu tuntui silti perheestä hienolta eleeltä ja se lisäsi heidän osallisuuden tunnettaan.

Kaikki haastattelemi toivat esille, että lasten välittömyys helpotti perheiden tutustumista. Yhteisillä tapaamiskerroilla pienet lapset ryhtyivät heti leikkimään, eivätkä arastelleet uusia ystäviään. Lasten leikit vapauttivat tunnelmaa ja helpottivat siten myös perheen aikuisten kommunikointia. **Arjen yhteiset kokemukset** lisäsivät perheiden tuntemaa vertaisuutta, koska vanhemmat huomasivat, että lapsiperheiden arki on samanlaista kotimaasta ja kulttuuritaustasta riippumatta. Haastatellut kokivat, että lasten luoma ”härde” ja lasten askareet ovat samanlaisia kulttuurista toiseen. Lasten haastatteluista kävi ilmi, että heidän osallisuuden tunnettaan lisäsi erityisesti uusien kavereiden saaminen ja yhdessä leikkiminen.

Lasten askareet, se yhdisti meidän perheitä. Hänen lapsensakin oli vaikea pukeutua. Lapset, se oli iso urakka. Ja hänen lapsetkin olivat hyvin niukkaruokaisia, se yhdisti. Ja se meteli, ne molemmat tekivät meteliä, ne lapset. Ja lasten luoma härde.

X kysyi, että mitä sää haluaisit leikkiä. Mää vastasin, että me vois leikkiä legoilla. Ja sitten me leikittiin. Uusien kavereiden saaminen on aina kivaa.

Sopeutumiseen ja osallisuuden kokemukseen vaikutti haastattelujen mukaan myös henkilöiden **temperamenttiero**. Ulospäinsuuntautuneet, kontaktia vieraisiin helposti ottavat lapset tekivät perheiden tutustumisesta helpompaa. Yksi haastateltavista puolestaan kertoi, että hän ei tuntenut oloaan toiminnassa kotoisaksi, koska vertaisperheen lapset olivat kovin ujoja, eivätkä puhuneet

mitään. Osallisuuden kokemus jäi tällöin syntymättä, koska haastateltava ei saanut luotua kontaktia vertaisperheen lapsiin.

Heillä on varsinkin yksi tosi ulospäinsuuntautunut lapsi niin sehän porhalsi heti tuonne näiden meidän lasten kanssa potkimaan palloa. Että kyllähän se lähti sillain aika jouhevasti.

Ja heidän lapset eivät puhu mitään. Ovat niin paljon ujoja. Eivät halua sanoa mitään. Ei ole paljon yhteistä. Vain pikkulapsilla yhteistä.

Kaikki haastatteleman aikuiset nostivat esiin sen, kuinka tärkeää on, että vertaisperheiden tapaamisten yhteydessä kommunikointi hoidetaan suomeksi. **Suomen kielen puhuminen** on haastattelujen mukaan antanut maahanmuuttajille loistavan mahdollisuuden käyttää kieltä arkipäivän yhteyksissä. Alkuvaiheen kotoutujilla kontaktit valtaväestöön ovat vähäisiä, eikä heillä juurikaan ole mahdollisuutta harjoitella suomen kielen taitoaan käytännössä.

Haastatteluissa kävi ilmi, että osa vertaisperheistä oli **keskustellut suomalaisen työkulttuuriin ja opiskeluun** liittyvistä asioista. Jotkut haastatelluista maahanmuuttajista kokivat saaneensa suomalaisilta ystäviltään kannustusta ja tukea opiskelualan valintaan. Suomalainen haastateltava puolestaan kertoi rohkaisseensa maahanmuuttajaystävänsä hakeutumaan opintojen pariin sekä kertoneensa hänelle esimerkiksi omista kokemuksistaan päiväkotimaailmasta ja sen työkultuurista. Tällainen neuvonta ja keskusteluapu olivat maahanmuuttajille ensiarvoisen tärkeää ja lisäsi heidän osallisuuden kokemustaan yhteiskunnassamme. Myös suomalainen haastateltava kertoi saaneensa vertaisperhetoiminnan myötä kimmokkeen hakeutua opiskelemaan sosiaalialalle. Vertaisperhetoiminta on tällä tavoin vaikuttanut myös hänen osallisuuden tunteeseensa lisäämällä hänen haluaan opiskella ja kehittää itseään.

Puhuttiin, mitä me haluaisimme opiskella. Mä haluaisin opiskella lähihoitajaksi ja ne sanoivat, että hän on lähihoitaja. Ja nainen sanoi, että hän työskentelee päiväkodissa. Ja hän sanoi, se on hyvä juttu, jos te opiskelette. Voi saada neuvoa heiltä opintoihin.

Ja sitten ehkä siitä työkultuurista, siitä päiväkotimaailmasta puhuttiin. Niin, siitä semmoisesta suomalaisesta työkultuurista.

Haastatteluissa kävi ilmi, että yksi kantasuomalaisista haastatelluista oli tullut mukaan vertaisperhetoimintaan, koska hän halusi toimia esimerkkinä omille lapsille monikulttuurisuuden

puolestapuhujana. Suomi kansainvälistyy yhä enemmän ja luonteva kanssakäyminen maahanmuuttajien kanssa antaa perheille **kokemusta monikulttuurisesta toiminnasta**.

Ja jo ihan omillekin lapsille esimerkkinä. - - Kun tulevaisuudessa niitä maahanmuuttajia kuitenkin paljon enemmän tulee olemaan täällä ja näkymään enemmän. Että pysyisi ite askeleen eellä ja sillain hyvällä puolella.

Suomalainen haastateltava koki saaneensa vertaisperhetoiminnan kautta hieman kokemusta siitä, miltä heidän ystäväperheestään oli tuntunut muuttaa uuteen maahan ja täysin vieraaseen kulttuuriin. Hänen kokemuksensa mukaan arjen aloittaminen uudessa kotimaassa oli kuin palapelin kokoamista; koko elämä täytyy rakentaa uudelleen pala palalta. Vertaisperhetyön myötä myös maahanmuuttajaperhe oli voinut jakaa kotoutumiskokemuksiaan kantaväestöön kuuluvan perheen kanssa, mikä myös lisäsi kaksisuuntaisen kotoutumisen tunnetta.

Kyllä se on varmaan konkretisoinut sen, että että, millaista se on tulla tämmöseen täysin vieraaseen kulttuuriin. - - Kyllä se on varmasti niinkö monelta osin semmonen palapeli, joka pittää sitten uudelleen rakentaa.

Haastatteluissa nousi esille myös joitain asioita, jotka olivat esteenä osallisuuden kokemuksen syntymiselle. Haastatteluissa tuotiin esille erityisesti **arjen kiireisyys**. Tapaamisia oli yritetty järjestää aktiivisesti, mutta kiireiden vuoksi yhteistä ajankohtaa oli joskus hyvin vaikea löytää. Kiirettä aiheutti haastattelujen perusteella erityisesti lasten ja vanhempien koulunkäynti, vuorotyö sekä perheenjäsenten harrastukset. Arjen hektisyys oli yllättänyt osallistujaperheet ja he olivat olettaneet ennen vertaisperhetoimintaan ryhtymistä, että heiltä löytyisi toimintaan huomattavasti enemmän aikaa.

Ei ollut aikaa tavata, koska koulu ja perhe vie paljon aikaa. Joskus meillä on liian paljon kiire, koska jos he haluaisi, että me tavataan, me emme ehdi.

Joidenkin perheenjäsenten osallisuuden kokemusta esti **puutteellinen kielitaito** ja rohkeuden puute suomen kielen puhumiseen. Maahanmuutto ja pakolaisuus voivat muuttaa perheen sisäistä roolijakoa ja dynamiikkaa, koska perheen lapset ja nuoret omaksuvat uuden kielen ja kulttuurin vanhempiaan nopeammin. Lapset voivat joutua perheessä tulkin asemaan, mikä voi tuntua heistä hyvin raskaalta. Samalla vanhempien asema perheessä heikkenee, koska he turvautuvat

lapseensa kommunikoidessaan suomalaisten kanssa. Tämä oli joillekin haastateltaville tuttu ilmiö myös vertaisperhetoiminnassa. Erityisesti perheen äiti tuntui jäävän eräässä perheessä syrjään, koska hänellä oli muita heikompi kielitaito sekä vähemmän uskallusta kielitaitonsa käyttämiseen.

Mutta tää äiti jää pikkusen syrjään siinä. Kun ne lapset sitten tulkaa ja kääntää ja äiti puhuu joko lastensa tai miehensä kautta. Musta se on hirveän surullista, että ehottomasti se äiti pitäis saada mukkaan siihen.

Suomalainen haastateltava oli huolissaan maahanmuuttajanaisten asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa ja hän oli pohtinut mielessään keinoja, joilla heidän asemaansa perheyhteisössä ja suomalaisessa yhteiskunnassa voitaisiin parantaa. Hän suunnitteli järjestävänsä äidin kanssa kahdenkeskisen tapaamisen, koska tällöin hän olisi pakotettu puhumaan suomea. Samalla äiti voisi saada lisää rohkeutta käyttää kielitaitoaan myös muissa yhteyksissä eikä hän olisi enää niin riippuvainen tulkkina toimivista perheenjäsenistään.

Haastatteluissa tuli esille myös se, että muutokset perheen sisäisessä dynamiikassa ja lasten rooli perheen tulkkina voivat haitata osallisuuden tunteen muodostumista. Suomalaisperhe oli pannut merkille maahanmuuttajaperheen **roolijaon**, jossa tyttärellä oli suuri rooli vanhempiansa tulkkina sekä nuorempien sisarustensa hoitajana. Maahanmuuttajaperheen tytär puolestaan koki, että hän joutui toimimaan vierailuiden aikana tulkkina isälleen ja äidilleen. Tämä rooli tuntui tyttärestä raskaalle ja hän sai siitä päänsärkyä. Hän ei tuntenut osallisuutta toiminnassa, koska hänen toiveitaan ja mielipiteitään ei huomioitu.

Ja se tytär oli mun mielestä vähän niinku äitinä siinä niille lapsille, niille nuoremmille. Että se mahdollisti, että se äiti tässä saa istua ja se katto tuolla pihalla niitä pienempiä lapsia ja hoiti niitä. Oli tämmönen roolijako tässä selkeästi.

Minua ei kuunneltu. Ei ollenkaan. Mä olin tulkkina. - - Mä.. mitä... käännän sitä isälle ja äitille. Että mä puhun suomeksi. Se on aika raskasta, mulla tulee päänsärky.

5.2 Kotouttava vertaisperhetoiminta kaksisuuntaisen kotoutumisen tukena

Toisella tutkimuskysymyksellä pyrittiin selvittämään, millaisia kokemuksia kotouttava vertaisperhetoiminta oli antanut kaksisuuntaisesta kotoutumisesta. Haastattelujen perusteella kävi ilmi, että vertaisperhetoiminnan myötä osallistujat olivat päässeet tutustumaan käytännön tasolla

erilaisiin tapakulttuureihin, ruokakulttuureihin, uskontoihin sekä koteihin ja perhe-elämään. Näiden kokemusten haastateltavat katsoivat edistäneen kaksisuuntaista kotoutumista.

Haastatellut kertoivat oppineensa vertaisperhetoiminnan aikana uusia asioita ystäväperheensä kulttuurista ja tavoista. Yksi haastatelluista maahanmuuttajista oli tietoinen siitä, että hänet on kasvatettu kulttuurissa, jonka **aikakäsitys** oli erilainen kuin suomalaisten. Rätty (2002, 64.) toteaa, että länsimaissa täsmällisyys sekä suunnitelmallinen ajankäyttö ovat ihanne ja myöhästymistä pidetään loukkaavana. Sykliseen aikakäsitykseen kasvaneen ihmisen mielestä ajalla ei ole samanlaista merkitystä. Tapaaminen voidaan uusia seuraavana päivänä, eikä myöhästymistä pidetä epäkohteliaana. Haastateltava maahanmuuttaja totesi, että vaikka uudenlaisen aikakäsityksen sisäistäminen oli vaikeaa, hän koki sen auttavan häntä sopeutumaan paremmin suomalaiseen yhteiskuntaan.

Täsmällisyys, ihan ruokailuajoista lähtien. Nukkumaanmeno aika on todella täsmällinen ja tapaamisajat ihan pilkuntarkkoja. Meikäläiset ei oo kovin tarkkoja. Monesti olin 10-15 minuuttia myöhässä tapaamisista. No, meidän aikakäsitys ei oo kovin tarkka. Ja meitä on kasvatettu näin. Siinä on iso työ, että meikäläiset oikaistetaan.

Kaksisuuntaista kotoutumista oli tapahtunut myös juhlapyhien ja perhejuhlien **viettotapoihin** tutustuttaessa. Myös juhlilla ja pyhäpäivillä on eri kulttuureissa omat merkityksensä. Monelle maahanmuuttajalle vappu, pääsiäinen, juhannus ja joulukuu voivat olla täysin tuntemattomia ja ennen kokemattomia tapahtumia. (Karvonen 2018, 18-19.) Maahanmuuttajien kotoutumisen kokemusta oli lisännyt se, että heidän suomalainen ystäväperheensä oli tutustuttanut heidät esimerkiksi siihen, millä tavalla syntymäpäiväjuhlia tai vappua vietetään maassamme. Myös suomalaisperhe oli päässyt kokemaan, miten lasten syntymäpäiviä juhliin heidän maahanmuuttajaystäviensä kotona.

Kerran oli myös sellainen tilanne, että niiden lapsilla oli ollut koulussa naamiaiset ja tuota niin, perheen äiti ei ollut tiennyt, että mikä se naamiaiset on. Niin niin tuota, sanoin, että jos tulee tuommoisia, niin soita ja kysy. Se ei ollut hommannut niitä asuja, kun se ei ollut käsittänyt yhtään, että mistä on kyse.

Kerran oli minun tyttären syntymäpäivä, kutsuttiin synttäreille ja tulivat käymään. Hän tuli lapsineen, koko perhe.

Kaikki haastateltavat kertoivat oppineensa asioita vertaisperheensä kulttuurista ja tavoista. Etenkin lapsilla havainnot liittyivät konkreettisiin asioihin kuten ruokailu- ja **kirjoitustapojen eroihin**. Yksi

haastatelluista lapsista kommentoi, että hän tiesi jo ennen perheen tapaamista, että he puhuvat eri kieltä, mutta vertaisperhetoiminta lisäsi hänen tietouttaan asiasta.

Ne puhuu erilailla. Sen mää kyllä tiesin. Sit mä kuitenkin vähän enemmän opin siitä. Ja sitte, niillä kirjoitetaan ihan erilailla kuin meillä. Silloin viimeksi kun me käytiin niillä niin niillä oli telkkari päällä. Niin, siinä alhaalla luki tekstiä niiden kielellä. Oliko se niiden kieli farsi?

Ruokailu oli ollut merkittävä osa perheiden yhteistä kanssakäymistä. Kaikki haastateltavat kertoivat oppineensa toistensa **ruokailutavoista** sekä käytetyistä ruoka-aineista uusia asioita. Maahanmuuttajaperheessä oli opittu, että suomalaisperheessä vieraille tarjotaan usein vain kahvia ja herkkuja, kun taas hänen omaan kulttuuriinsa kuuluu myös ruoan tarjoaminen herkkujen ohella. Maahanmuuttajaperheessä oli puolestaan pantu merkille, että suomalaiset eivät ole tottuneet istumaan ja ruokailemaan lattialla, mikä aiheutti heille vaikeuksia.

Heillä syötiin herkkuja ja kakkuja ja leivonnaisia. Se on eri jos meillä tulee vieras.

Joo, tota, meillä ei ollut ruokapöytää kotona, ja me huomasimme, että suomalaisille on hankala istua lattialla. Joo, meillä ei ollut tuolia.

Haastatteluissa kävi ilmi, että suomalaisperheessä oli kiinnitetty huomiota pakolaisperheen tupakointiin. Haastateltava nosti esille tupakointiin liittyvän tiukan suomalaisen lainsäädännön ja kirjoittamattoman **tapakulttuurin**. Vertaisperhe tunsivat tehtäväkseen toimia eräänlaisena tulkkina, joka opastaa ystäväperhettään tuntemaan paremmin suomalaista kulttuuria ja tapoja. He halusivat auttaa vertaisperhettään sopeutumaan paremmin naapurustoonsa, jotta mahdollisilta yhteentörmäyksiltä voitaisiin välttyä. Suomessa on tiukat tupakointia koskevat lait ja muut säädökset, joista vertaisperhe ei välttämättä ole tietoinen. Tupakointi voi häiritä naapurustoa ja aiheuttaa konflikteja. Suomalaisperheen kokemuksen mukaan ulko-oven edessä ja parvekkeella tupakointi voi häiritä taloyhteisössä paljon, mutta suomalaiset naapurit eivät ota helposti ota kokemaansa häiriötä puheeksi.

Tapakulttuurista oli vaan, että kun nehän polttaa tupakkaa. Ja sitten kun me mentiin niille, niin me hoksattiin, että se x poltti siinä niinkö kerrostalon ulko-oven vieressä. Ja isä kävi siellä parvekkeella polttamassa. Niin tuli mieleen, että onko ne lukenu järjestyssääntöjä tai onko ne ymmärtäny, että... Kannattais varmaan sanoa niille, että ... siinä taloyhteisössäkin sellainen voi häiritä ihmisiä tosi paljon. Vois sanoa, että "hei, meidän kulttuurissa tupakkaa ei saa.. että meillä on tosi tiukat lait. Että pittää polttaa tietyssä paikassa, että onko teillä täällä tupakkapaikkaa." Tuli miehen

kanssa puheeksi, että pitäis tuosta keskustella heidän kanssa. Että nuo on sellaisia asioita, jotka voi sitten aiheuttaa yhteentörmäyksiä täällä ihmisten kanssa.

Suomalaiset haastateltavat olivat saaneet vertaisperheensä myötä kokemusta islamilaisen kalenterin rytmittämästä elämäntavasta ja ramadanin merkityksestä. Ramadan oli myös vaikuttanut vertaisperheiden tapaamisten ajankohtiin, koska tapaamisia ei oltu haluttu järjestää ramadanin aikaan ollenkaan. Vertaisperheet olivat keskustelleet myös muista islamin uskontoon liittyvistä tavoista. Suomalaisperhe oli oppinut lisää esimerkiksi hijabin, naisten hiukset peittävän liinan, käytöstä.

No siitä Ramadanista, siitähän me puhuttiin kyllä, että miksi se on.

Sitten tosiaan, äitillä ja tyttärellä on ne... milläs nimellä sitä nyt sanottiin, en muista... päässä se liina. Ja siitä oli tosiaan puhetta, että minkä ikäisenä se pannaan päähän. Heillä oli valokuva, missä sillä tyttärellä ei ollut sitä.

Haastatteleman henkilöt kokivat saaneensa kotouttavan vertaisperhetoiminnan myötä mahdollisuuden päästä tutustumaan toistensa **perhe-elämään ja kasvatukseen**. Maahanmuuttajille toiminta oli antanut tilaisuuden nähdä, kuinka suomalainen perhe toimii ja kuinka lapsia kasvatetaan. Oppimiskokemus oli kaksisuuntainen eli myös suomalaisperheet olivat päässeet tutustumaan maahanmuuttajien arkiseen elämään ja toimintatapoihin.

Koska maahanmuuttaja oppii, miten suomalaiset kasvattavat omia lapsia ja kaikki siihen liittyvät asiat. Ja myös ne suomalaisetkin näkisivät, millaista perhe-elämä maahanmuuttajalla on täällä Suomessa.

Yhteisöllisessä kulttuurissa ihminen kokee olevansa nimenomaan yhteisönsä jäsen, kun taas yksilökeskeisessä kulttuurissa ihminen nähdään yksilönä, jolla on oikeus omiin elämänvalintoihinsa. Yhdessä haastattelussa kävi ilmi, että maahanmuuttaja oli havainnoinut suomalaisen vertaisperheen elämää ja hänen oli vaikea ymmärtää joitain piirteitä suomalaisessa perhe-elämässä sekä lasten kasvatuksessa. Kommentista käy ilmi, ettei haastateltava ole tottunut suomalaisperheen vapaampiin kasvatukseen eikä siihen, että perheen äidin auktoriteettiasemaa ei kunnioiteta.

On vähän vaikea ymmärtää, miten he järjestävät heidän elämän. Että lapset tekevät mitä vaan haluavat. Meillä on järjestys. Kun äiti sanoo "ei saa", ei saa.

Maahanmuuttajaperheet eivät myöskään olleet aiemmin vierailleet suomalaisessa kodissa eli vertaisperhetoiminnan myötä he saivat ensikosketuksen siihen, miltä suomalaisessa kodissa näyttää. Tässäkin asiassa kotoutuminen oli kahdensuuntaista: kantasuomalaiset pääsivät maahanmuuttajaperheen luona kyläillessään tutustumaan heidän kotiinsa.

No ne ei ollu kyllä suomalaisessa kodissa käyny, että saivat ainakin jonkinlaisen kuvan jonkinlaisesta kodista. - - Ehkä ne kuitenkin jonkinlaisen kuvan sai sitten ja siitä, miten vanhemmat on lasten kanssa. Että eihän heillä oo käsitystä semmosestakaan.

Suomalaisvanhemmat ovatkin jossain tapauksissa huomanneet, että suomalaisnuorten käyttäytyminen ja elämäntapa on kummeksuttanut maahanmuuttajaperhettä. Tällöin he ovat kokeneet tarpeelliseksi toimia kulttuuritulkkina ja selittää, miksi suomalaisperheen nuoret käyttäytyvät jollain tietyllä tavalla.

Meidän vanhin poika ei ollut siinä. Niillä jäi vähän hämäränpeittoon meidän x, kun silloin kun ne oli tässä, se vaan tuli jostain ja moikkas niitä ja häippäs. Niinku sen ikäset tekkee. Niillä on kuitenkin erilainen se kulttuuri ja sitten kun ne on täällä, niin se on tiiviimpi se perhe. Ja sanottiin, että x ei enää kule meidän kanssa, se ei halua kulkea.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa toteutettu kotouttava vertaisperhetoiminta oli vaikuttanut toimintaan osallistuneiden pakolaistaustaisten ja kantasuomalaisten kokemaan osallisuuteen. Tutkimus vahvisti monilta osin jo olemassa olevaa tietoa siitä, mitkä asiat vaikuttavat osallisuuden ja vertaisuuden kokemuksen syntymiseen.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että haastateltujen kokema osallisuus oli pääsääntöisesti lisääntynyt; toimintaan osallistuneet tunsivat olevansa yhdenvertaisia ja ”samalla viivalla” toistensa kanssa. Osallisuuden tunnetta oli lisännyt myös jaetut arjen kokemukset; lapsiperheiden arki ja sen haasteet tuntuivat samanlaisilta kotimaasta ja kansallisuudesta riippumatta. Toiminta oli lisännyt haasteltavien tunnetta siitä, että vertaisperheet olivat yhdenvertaisia ja osa suomalaista yhteiskuntaa.

Opinnäytetyö vahvisti aiempaa tietoa siitä, että kantasuomalaiset ystävät auttavat maahanmuuttajaa kotoutumaan ja löytämään oman paikkansa Suomessa. Rätty (2002, 114.) toteaa, että kotoutumisen alkuvaiheessa maahanmuuttajan ainoat suomalaiskontaktit ovat usein viranomaisia. Myöhemmässä vaiheessa työelämän ja ystävyys-suhteiden monipuolistamat kontaktiverkostot vaikuttavat merkittävästi siihen, millainen kuva maahanmuuttajalle muodostuu uudesta kotimaastaan. Kotouttava vertaisperhetoiminta oli lisännyt pakolaistaustaisten haastateltavien kotoutumisen tunnetta. Kanssakäyminen oli tuntunut haastatelluista luonteelta ja esteettömältä. Myös Schubertin (2013, 64-65.) mukaan ystävyys-suhteiden luonti valtaväestöön näyttää vaikuttavan positiivisesti kotoutumisen etenemiseen erityisesti kotoutumisen alkuvaiheessa.

Kotouttava vertaisperhetoiminta oli saanut perheet tuntemaan, että he olivat tasa-arvoisessa asemassa ja ainut heitä erottava asia oli äidinkieli. Toiminta oli myös antanut alkuvaiheen kotoutujille hyvän mahdollisuuden suomen kielen puhumiseen arkisissa yhteyksissä, mikä oli osaltaan lisännyt heidän osallisuuden tunnettaan. Pohjolan (2016, 57.) mukaan suomalaisten ystävien merkitys näkyy erityisesti kielen ja kulttuurin oppimisen yhteydessä. Vertaisperhetoimintaan osallistuneiden haastattelut vahvistivat tätä näkökantaa eli mahdollisuus suomen kielen puhumiseen oli kasvattanut pakolaistaustaisten haastateltavien osallisuuden kokemusta.

Opinnäytetyö paljasti myös muutamia seikkoja, joiden haastateltavat kertoivat vähentäneen osallisuuden tunnetta; arjen kiireisyys, puutteellinen kielitaito ja lasten rooli vanhempiansa tulkkina olivat rajoittaneet osallisuuden kokemuksen syntymistä. Haastateltavat kertoivat yllättyneensä siitä, kuinka kiireistä heidän arkensa on ja kuinka vähän aikaa heillä lopulta oli vertaisperhetoimintaa varten.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että maahanmuuttajien vanhemmuus ja osallisuus vaikeutuivat, elleivät perheen aikuiset puhuneet riittävän hyvin suomea. Tällaisessa tilanteessa perheen roolit kiepsahivat helposti pääläelle; lapsen avun varassa oleva vanhempi menetti osan auktoriteetistaan ja lapsi tunsi roolinsa vanhempiansa tulkkina raskaana. Alitolppa & Leinonen (2013, 100-101.) toteavat, että tilanteissa, joissa perheen lasten kotoutuminen on edennyt vanhempiaan nopeammin, lapsille ja nuorille voi tulla merkittävä rooli perheen kotoutumisen kannalta. Lapset auttavat vanhempiaan arkiaskareissa, ottavat kasvatusvastuuta nuoremmista sisaruksistaan sekä omaavat vanhempiaan enemmän kulttuurista tietoa ja kielellisiä valmiuksia.

Johtopäätöksenä voidaan myös todeta, että kotouttava vertaisperhetoiminta oli edistänyt toiminnassa mukana olleiden perheiden kaksisuuntaisen kotoutumisen tunnetta. Opinnäytetyön tulokset tukivat tietoa siitä, että kaikista keskeisimmin kaksisuuntainen kotoutuminen toteutuu arkipäivän tilanteissa ja lähiyhteisöissä, kuten ystävyssuhteissa, päiväkodeissa ja kouluissa (Kotuttaminen.fi 2019, viitattu 2.10.2019). Pakolaistaustaiset haastateltavat olivat päässeet näkemään, miltä suomalaisessa kodissa näyttää. Vertaisperhetoiminnan myötä he olivat myös saaneet tilaisuuden havainnoida, kuinka suomalainen perhe toimii ja kuinka lapsia kasvatetaan. Oppimiskokemus oli kaksisuuntainen eli myös suomalaisperheet olivat päässeet tutustumaan maahanmuuttajien arkeen ja he olivat nähneet, kuinka koko elämä täytyi rakentaa uudelleen pala palalta.

Kotouttava vertaisperhetoiminta oli tarjonnut perheille mahdollisuuden tutustua käytännön tasolla ystäväperheensä tapa- ja ruokakulttuureihin sekä uskontoon liittyviin sääntöihin. Useita kulttuuriin liittyviä normeja ja perustaitoja ei opeta missään ja kirjoittamattomien käyttäytymissääntöjen hahmottaminen on vaikea hahmottaa (Räty 2002, 115). Maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen kokemuksesta oli lisännyt myös se, että heidän suomalainen vertaisperheensä oli tutustuttanut heidät suomalaiseen juhla-kulttuuriin. Suomalaiset haastateltavat olivat saaneet vertaisperheensä myötä kokemuksesta islamilaisen kalenterin rytmittämästä elämäntavasta ja ramadanin merkityksestä.

Opinnäytetyö osoitti myös, että vierailut vertaisperheen luona tarjosivat arvokkaan mahdollisuuden päästä tutustumaan toistensa perhe-elämään ja kasvatukseen. Perheet olivat pääsääntöisesti kokeneet, että lapsiperheiden elämä on samanlaista kulttuurista toiseen. Tällaisia asioita on vaikea oppia muuten kuin käytännön kautta, joten toiminta tarjosi heille hyvän käytännön oppimiskokemuksen ja mahdollisuuden kaksisuuntaiseen kotoutumiseen.

Haastatteluissa nousi esille myös kotouttamistoiminnan merkitys maahanmuuttajien osallisuuden lisäämisessä. Kotoutumisen päämääränä on, että maahanmuuttaja oppii uudessa kotimaassaan tarvittavia tietoja ja taitoja ja kokee olevansa yhteiskunnan täysivaltainen jäsen. Suomessa kotoutumistoimia ohjaa kotoutumislaki, jonka tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien yhdenvertaisuutta sekä positiivista vuorovaikutusta muiden väestöryhmien kesken. (Hartonen & Rissanen 2018, 28.) Haastateltavat pitivät kotouttamista ensiarvoisen tärkeänä ja kritisoivat kommentteissaan viranomaisten kotouttamistoimien riittämättömyyttä. Haastateltavat halusivat omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen, että maahanmuuttajat pääsisivät osallisiksi yhteiskuntaamme. Osallistuminen vertaisperhetoimintaan antoi haastetavalle tunteen, että hän teki omalta osalta parhaansa, jotta vertaisperheen kotoutuminen etenisi mahdollisimman hyvin.

Särkelä-Kukko (2014, 39.) toteaa, että osallisuuden kokemusten rakentumiseen vaikuttaa myös yhteiskunnan rakenteet sekä vallitseva asenneilmapiiri. Yhteiskunnan rakenteet voivat tukea yksilön osallisuuden kokemusta tai olla esteenä osallisuuden kokemuksen syntymiselle. Kantasuomalaisten vastauksista kävi ilmi, että jotkut halusivat vertaisperhetoiminnan kautta lisätä lastensa kansainvälisyyttä sekä avoimuutta eri kulttuureja kohtaan.

7 POHDINTA

Tutkimuksen aihepiiri valikoitui luontevasti alettua työskennelemään Pelastakaa lapset ry:n Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa syksyllä 2019. Hanke lähestyi tuolloin loppuaan ja opinnäytetyöni nähtiin edesauttavan hanketoimintojen tuloksellisuuden kartoittamista, mistä puolestaan olisi hyötyä hankkeen loppuraportoinnissa. Itse puolestani koin, että opinnäytetyön tekeminen työsuhteeni aikana tarjosi minulle loistavan mahdollisuuden toteuttaa käytännössä ammattikorkeakouluopintojen työelämälähtöisyyttä. Hankkeessa toteutettu kotouttava vertaisperhetoiminta valikoitui työn aiheeksi luontevasti, koska se muodosti selkeästi rajatun ja kiinnostavan kokonaisuuden.

Opinnäytetyössä tutkittiin kuuden yksilöhaastattelun avulla, millaisia osallisuuden ja vastavuoroisuuden kokemuksia hankkeessa toteutettu kotouttava vertaisperhetoiminta oli luonut toimintaan osallistuneille. Toiminta oli pääsääntöisesti lisännyt haastateltujen kokemaa osallisuutta. He tunsivat olevansa yhdenvertaisia ja ”samalla viivalla” toistensa kanssa. Osallisuuden tunnetta oli luonut myös jaetut kokemukset lapsiperheen arjen haasteista. Osallisuuden tunnetta oli puolestaan vähentänyt esimerkiksi arjen kiireisyys, puutteellinen kielitaito ja lasten rooli vanhempiensa tulkkina. Kotouttava vertaisperhetoiminta oli lisännyt myös toiminnassa mukana olleiden perheiden kaksisuuntaisen kotoutumisen tunnetta. Toiminta oli antanut perheille kokemusta erilaisista tapa- ja ruokakulttuureista, uskonnoista sekä perhe-elämään liittyvistä tavoista.

Opinnäytetyön näkökulma kotouttavaan vertaisperhetoimintaan oli uusi, eikä aiheesta löytynyt juurikaan aiempaa tutkimusta. Työn aihe oli ajankohtainen, koska monikulttuurisuus ja tarve monikulttuuriselle ohjaukselle lisääntyä tulevaisuudessa. Pelastakaa lapset ry, muut kotoutumistoimintaa kehittävät järjestöt sekä maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa työskentelevät sosiaalialan ammattilaiset voivat hyödyntää opinnäytetyön tuloksia kehittäessään omaa toimintaansa sekä suunnitellessaan tulevia kehittämishankkeita.

Opinnäytetyötä varten tehdyissä haastatteluissa nousi esille asioita, joihin olisi hyvä kiinnittää huomiota vastaavanlaista toimintaa kehitettäessä. Perheiden valmennusta suunniteltaessa tulisi varmistaa, ettei valmennuksen vaikeus ja pitkä kesto muodostu esteeksi toimintaan osallistumiselle. Valmennuksessa kannattaisi hyödyntää mahdollisimman paljon verkossa tapahtuvaa itsenäistä opiskelua, jolloin perhe voisi läpikäydä osan valmennuksesta itselleen

parhaiten sopivana ajankohtana. Kasvotusten tapahtuvassa valmennuksessa jäisi täten enemmän aikaa keskittyä pohtimaan yhdessä ratkaisuja mahdollisiin haasteisiin, joihin toiminnan aikana voidaan törmätä. Esimerkkeinä tästä mainittakoon maahanmuuttajaperheen lasten tai nuorten rooli vanhempiensa tulkkina sekä se, kuinka rohkaista heikosti suomea osaavia vanhempia käyttämään kielitaitoaan.

Sosiaalialan ammattilaisen ei tule sallia työssään tilannetta, jossa perheen varttuneempaa lasta käytetään tulkkina perheen tapaamisessa, koska se haittaa kotoutumisprosessia sekä ruokkii identiteettikriisiä. Ammatillisissa yhteyksissä tulisi aina käyttää ammattitulkkia (Karvonen 2018, 14). Vertaisperhetoiminnassa tämä ongelma on vaikeampi ratkaista; perheillä ei ole mahdollisuutta tulkin käyttöön ja yksi tapaamisten päätarkoituksista on maahanmuuttajaperheen kielitaidon kartuttaminen. Tätä asiaa voisi pohtia vertaisperheille järjestettävissä valmennustapahtumissa. Tällöin tilanteeseen voisi enakkoon miettiä mahdollisia ratkaisuja ja puuttumiskeinoja, mikä antaisi paremmat valmiudet puuttua asiaan, mikäli vertaisperheen sisäisessä dynamiikassa tai roolijaossa havaitaan joitain ristiriitoja. Maahanmuuttajaperheen lasten pitäisi pystyä osallistua vertaisperhetoimintaan ikänsä mukaisella tavalla, ilman velvoitetta toimia tulkkina.

Monikulttuurisuustyötä tekevien olisi hyvä tiedostaa, että suomalaisperheitä voi jännittää lähteä vapaaehtoiseksi kotouttamistoimintaan, koska he voivat arastella mahdollisia kielivaikeuksia ja kulttuurieroista kumpuavia ongelmia. Rätty (2002, 69.) toteaa, että kulttuurien kohdatessa tarvitaan halua ymmärtää ja tulla ymmärretyksi, jotta viestintä onnistuisi kielivaikeuksista huolimatta. Yhteisen kielen puuttumista pelkäävälle voi korostaa sitä, että pieni hymy ja ystävällinen ele luovat tunteen keskinäisestä ymmärryksestä, eikä yhteisen kielen puuttuminen estä yhteenkuuluvuuden ja vertaisuuden tunteen syntymistä. Vertaisperhetoimintaan tulee pyrkiä luomaan luottamuksellinen ilmapiiri, jotta osallistujat uskaltavat tuoda vapaasti esille omia kokemuksiaan ja tuntemuksiaan. On tärkeää, että he pystyvät kertomaan toiminnan ohjaajille myös omista negatiivisista tuntemuksistaan, jolloin asioihin pystytään puuttumaan ja toiminnan kehittäminen mahdollistuu.

On tärkeää pitää huolta siitä, että alkuvaiheen kotoutujilla olisi mahdollisuus luoda henkilökohtaisia suhteita kantasuomalaisiin. Mikäli tällaisia ystävyyssuhteita ei löydy luontevasti esimerkiksi naapurustosta, järjestötoimijoiden rooli kotouttavan ystävätoiminnan järjestämisessä tulee merkittäväksi. Kotouttamistoimintaa kehitettäessä ja uusia kotouttamishankkeita suunniteltaessa on tärkeää ottaa huomioon kansalaisista lähtevä auttamisenhalu. Tulee luoda hankkeita, tapahtumia ja tilanteita, joissa toteutuu mahdollisuus pakolaistaustaisen ja kantasuomalaisten

perheiden tasa-arvoiseen kohtaamiseen. Vapaaehtoistyö tarjoaa luontevat mahdollisuudet kotoutumiselle, koska se mahdollistaa kantaväestön ja maahanmuuttajien välisen kohtaamisen (Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen, Virtanen, & Pihlaja 2010, 55).

Vapaaehtois- ja vertaistoiminnan merkitys kasvaa tulevaisuudessa yhä enemmän, niin monikulttuurisuustyössä kuin kantasuomalaisten asiakkaidenkin parissa. Viranomaiset eivät pysty yhä heikentyvien resurssien vuoksi vastaamaan asiakkaiden kaikkiin tuen tarpeisiin. Viranomaiset eivät myöskään välttämättä ole aina paras taho tarjoamaan tukea, koska heiltä puuttuu yhteenkuuluvuuden tunnetta lisäävä vertaisuuden ja samuuden kokemus. Kansalaisyhteiskunnan ja kolmannen sektorin rooli palveluiden tuottajana kasvaa ja myös sosiaalialan ammattilaiset tulevat tekemään tulevaisuudessa yhä enemmän yhteistyötä myös muiden kuin viranomaistoimijoiden kanssa.

Olin asettanut henkilökohtaiseksi oppimistavoitteekseni asiakastyön ja sosiaalialan eettisen osaamisen lisäämisen. Opinnäytetyön myötä opin toimimaan paremmin monikulttuurisissa yhteyksissä, joissa yhteisen kielen puuttumien luo omat haasteensa vuorovaikutukselle. Sain lisää valmiuksia luoda luottamuksellisia ja asiakkaiden omaa osallisuutta tukevia suhteita asiakkaisiin. Tutustuin opinnäytetyön myötä myös pakolaisia koskevaan palvelujärjestelmään sekä lainsäädäntöön. Jatkossa minulla on paremmat valmiudet kohdata esimerkiksi pakolaistaustaisten asiakkaiden erityistarpeet. Opinnäytetyön tekeminen auttoi minua myös havainnoimaan asioita, jotka voivat estää tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden toteutumista yhteiskunnassamme. (Oulun ammattikorkeakoulu 2019, viitattu 28.10.2019.)

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A., Moallin, M. & Novitsky, A. 2006. Monikulttuuriset vertaistuenryhmät. Ohjaajan opas. Ryhmämalli pikkulapsiperheiden vanhemmille. Väestöliitto.

Alitolppa-Niitamo, A. & Säävälä, M. 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä (toim.). Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Väestöliitto, 5-12.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

Euroopan muuttoliikeverkosto EMN. 2017. Maahanmuuton tunnusluvut 2017. Viitattu 27.9.2019, http://www.emn.fi/files/1814/Maahanmuuton_tunnusluvut_2017_FI_SCREEN2.pdf.

Finlands Röda Kors. 2014. Som nykomlingens vän och stöd. Fortbildningsmaterial för Vä-
nverksamhet. Utbildningsmaterial. Viitattu 1.10.2019,
https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/Som%20nykomlingens%20v%C3%A4n%20och%20st%C3%B6d_kursmaterial%20f%C3%B6r%20utbildare.pdf.

Hartonen, V. R. & Rissanen, O. 2018. Maahanmuuttoon liittyvät keskeiset käsitteet. Teoksessa L. Karlsson, A-L Lastikka & J. Vartiainen (toim.) Koto – kohtaamisia taidolla ja taiteella. Jyväskylä: Grano Oy, 20-32.

Helavirta, S. 2007. Lasten tutkimushaastattelu. Metodologista herkistymistä, joustoa ja tasapainottelua. Yhteiskuntapolitiikka 72 (6), 629-640. Viitattu 4.11.2019, <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101030/helavirta.pdf?sequence=1>.

Hirsjärvi, S. & Hurme, S. 2001. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Holm, J. 2010. Ihmisen kohtaaminen ja arvostava vuorovaikutus - vertaisryhmätoiminnan kulma-
kivi. Teoksessa T. Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. SOLVER palvelut Oy, 51-60.

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 33/2017. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Kansalaisareena. 2016. Vertaistoiminta. Viitattu 28.9.2019, <http://www.kansalaisareena.fi/aineistoa/vapaaehtois-ja-vertaistoiminnan-maaritelmat/>.

Karvonen, M. 2018. Uuteen kulttuuriin asettuminen ja kotoutuminen. Teoksessa A. Zonzi & N. Söderblom, (toim.) Pakolaisuus – merkitykset ihmiselle ja yhteisölle. Therapeia-säätiö. Tampere. 8-32.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.

Laimio, A. & Karnell, S. 2010. Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa T. Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. SOLVER palvelut Oy, 9-20.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.

Maahanmuuttovirasto. 2019. Turvapaikan hakeminen. Viitattu 1.10.2019, <https://migri.fi/turvapaikan-hakeminen>.

Martikainen, T. 2009. Katsaus. Eettisiä kysymyksiä maahanmuuttotutkimuksessa. Elore 16:3, 1-9. Viitattu 7.11.2019, http://www.elore.fi/arkisto/2_09/katsaus_martikainen_2_09.pdf.

Oulun ammattikorkeakoulu. 2019. Opetussuunnitelmat. Viitattu 24.1.202, <https://www.oamk.fi/opinto-opas/opintojen-sisalto/opetussuunnitelmat?code=5007&opas=2011-2012&sivu=osaamisprofiili>.

Oulun ammattikorkeakoulu. 2019. Opinto-opas. Viitattu 28.10.2019, <https://www.oamk.fi/opinto-opas/opintojen-sisalto/opinnaytetyo>.

Oulun kaupunki. Yhdessä kotoutuva Oulu. Kotouttamisohjelma 2018–2021. Viitattu 5.10.2019, https://www.ouka.fi/documents/526368/0/Oulun_kotouttamisohjelma.pdf/2abb9df0-f683-4ae5-8ad3-63c34b89443c.

Pelastakaa lapset. Sisäinen koulutusmateriaali, tiedonantajan hallussa. Viitattu 10.11.2019.

Pelastakaa lapset. 2019. Tietoa meistä. Viitattu 5.10.2019, <https://www.pelastakaalapset.fi/tietoa-meista/>.

Pelastakaa lapset. 2018. Yhteisöllinen kotoutuminen. Viitattu 20.9.2019, <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/kehittamistoiminta/yhteisollinen-kotoutuminen/>.

Penger, E. 2019. Hankesuunnittelija. Pelastakaa lapset ry. Haastattelu 7.10.2019. Tekijän hallussa.

Pohjola, R. 2016. Nuorten maahanmuuttajien kotoutuminen. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Viitattu 20.11.2019. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/50608/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201606273352.pdf?sequence=1>.

Pöyhönen, S., Tarnanen, M., Vehviläinen, E-M., Virtanen, A. & Pihlaja, L. 2010. Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Suomen kulttuurirahasto. Viitattu 19.11.2019. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/47528/978-951-39-4102-4.pdf?sequence=1>.

Quarshie, T. 2018. Kommentti: Miltä näyttää tilanne suomalaisesta näkökulmasta. Teoksessa A. Zonzi & N. Söderblom, (toim.) Pakolaisuus – merkitykset ihmiselle ja yhteisölle. Therapie-säätiö. Tampere. 58-68.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2014: Tutkimuksen voimasanat. Sanoma Pro Oy. Helsinki.

Saukkonen, P. 2018. Kotoutuminen tapahtuu kaupungeissa. Työpapereita 2018:5. Viitattu 25.11.2019, https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/18_08_27_Tyopapereita_5_Saukkonen.pdf.

Schubert, C. 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä 2013. Toimittaneet Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. Helsinki: Väestöliitto ry, Monikulttuurinen osaamiskeskus. 63–77.

Sisäministeriö. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Viitattu 30.9.2019, <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>.

Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Mistä puhumme, kun puhumme osallisuudesta? Teoksessa A. Jämsén & A. Pyykkönen. Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 34-50. Viitattu 19.11.2019, <https://www.pksotu.fi/pksotu/wp-content/uploads/2018/02/osallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Osallisuuden kokemuksen mittaaminen. Viitattu 19.9.2019, <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/osallisuuden-seuranta/osallisuuden-kokemuksen-mittaaminen>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Väestöliitto. 2017. Maahanmuuttajien määrä. Viitattu 28.9.2019, https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/.

Yli-Kaitala, K., Toivanen, M., Bergbom, B. & Väänänen, A. 2013: Esimiestyö ja sosiaaliset suhteet. Teoksessa M. Toivanen, A. Väänänen & A. Airila, (toim.) Venäläis-, kurdi- ja somalialaistaustaisten työ ja terveys Suomessa - Samankaltaisuudet ja erot kantaväestöön. Työterveyslaitos. Helsinki. 78-87.

Tutkimuskysymykset:

1. Millä tavalla vertaisperhetoiminta on vaikuttanut haastateltujen kokemaan osallisuuteen?
 2. Millaisia kokemuksia haastatellut ovat saaneet vertaisperhetoiminnasta kaksisuuntaisen kotoutumisen tukena?
-

Teemahaastattelurunko:

Perustietoja:

- Kuvaile sinun omaa perhettä
- Kuvaile sinun ystäväperhettä
- Milloin ja missä tapasitte ensimmäisen kerran?
- Montako kertaa olette tavanneet?

Miltä sinusta on tuntunut tutustua uuteen ystäväperheeseen?

Mitä hyötyä ystäväperhetoiminnasta on ollut sinulle?

Mitkä asiat ystäväperhetoiminnassa ovat antaneet sinulle hyviä kokemuksia?

Mitkä asiat ovat tuoneet huonoja kokemuksia?

Mitkä ovat olleet tärkeimmät oppimiskokemukset ystäväperhetoiminnassa?

Mitä asioita olet oppinut ystäväperheesi kulttuurista, tavoista ja perhe-elämästä?

TURVAPAIKKA-,
MAAHANMUUTTO- JA
KOTOUTTAMISRAHASTO
Euroopan unionin tuella

Pelastakaa Lapset

HAASTATTELULUPA

Annan luvan haastattelututkimuksen tekemiseen Yhteisöllinen kotoutuminen –hanketta ja Merja Tervaluodon opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön aiheena on ”Kotouttava vertaisperhetoiminta Pelastakaa lapset ry:n Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa”. Haastattelu nauhoitetaan. Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden nimiä ei tulla mainitsemaan missään yhteydessä ja kaikkia tietoja tullaan käsittelemään luottamuksellisesti.

Alekirjoitus, nimenselvennys ja päivämäärä